

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Die Administration: (13b) München 15, Schwanthalerstr. 48/II, Rückgebäude

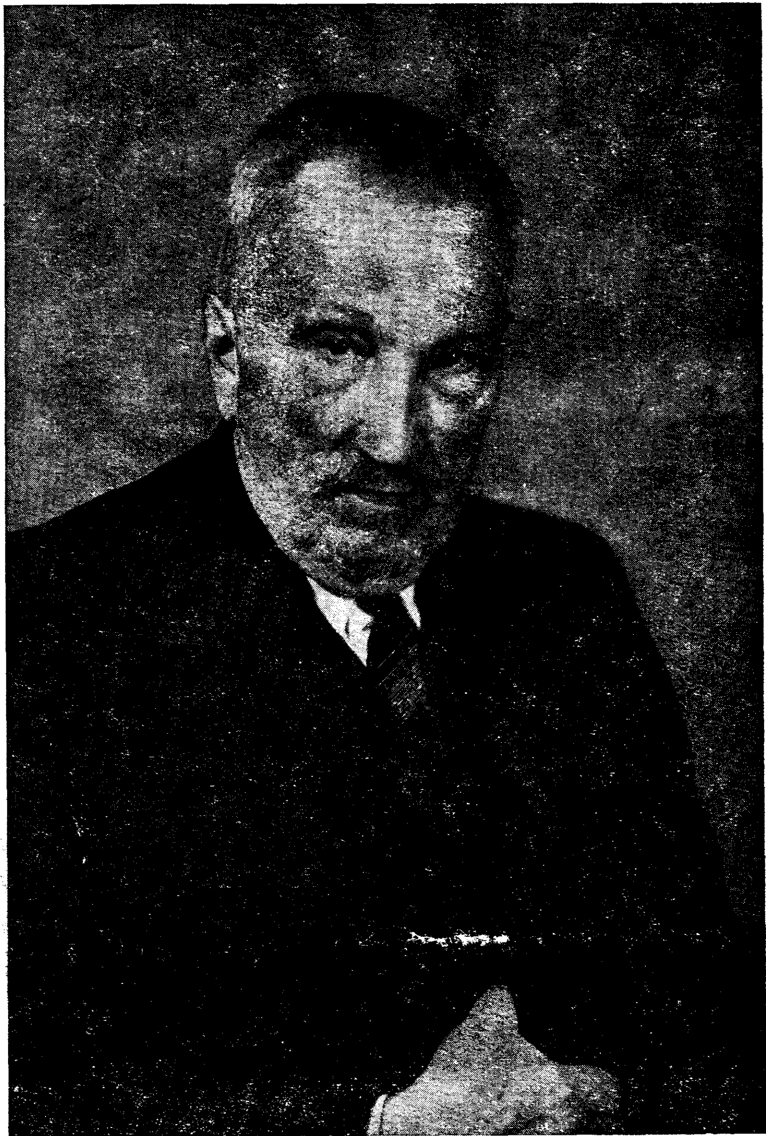
Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 a

Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 40 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Падпіска на год — з разьліку 52 нумароў, на паўгода — 26 нумароў, на 3 месяцы 13 нумароў паводля вышэйшае цаны. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“ | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“ | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

№ 4-5 (186-187) — Нядзеля 31 студзеня 1954 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 8



АНДРЭЙ ЛІВІЦКІ
ПРЭЗЫДЭНТ УКРАІНСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ

памёр 17 студзеня 1954 году ў Карльсругэ на 75 годзе жыцьця й пахаваны ў Мюнхэне на Вальдфрыдгоф 21 студзеня 1954 году.

Паведамляючы нашае грамадзянства аб гэтай сумнай падзеі, мы так сама прылучаемся да глыбокай жалобы па памерлым Прэзыдэньце Украінскай Народнай Рэспублікі Сьв. Пам. Андрэю Лівіцкім і выказваем братняму нам Украінскаму Народу нашыя глыбокія спачуваньні.

Эміграцыйнае выданьне твораў Янкі Купалы

Як мы ўжо паведамілі ў папярэднім нумары газэты, Выдавецтва «Бацькаўшчыны» ўжо заканчвае друкаваньне вялікага тому (звыш 500 балонаў) выбраных твораў найвялікшага нашага паэты й нацыянальнага прарока — ЯНКІ КУПАЛЫ. Зборнік будзе папярэджаны грунтоўным уступным артыкулам аб жыцьці й творчасьці Купалы, прадмовай ад Камісіі, што склала зборнік, кароткімі даведкамі аб Купале ў ангельскай, францускай, нямецкай і гішпанскай мовах ды бібліяграфіяй друкаваных твораў Купалы й важнейшых літаратурных працаў аб Купале. У зборніку будзе на адмысловай паперы некалькі фотаздымкаў Купалы з розных пэрыядаў ягонага жыцьця і некалькі іншых ілюстрацыяў, зьвязаных зь ягонай творчасьцю. Зборнік будзе мець прыгожую каляровую вокладку.

Кніга будзе названая назовам аднаго з Купалавых зборнікаў — «СПАДЧЫНА», так як і сама кніга мае даць аснаўную Купалаўскую спадчыну, усё найвартасьнейшае зь ягонае паэзіі ды ўсё тое, што зьяўляецца найбольш характэрным для ягонае творчасьці з гледзішча літаратурна-мастацкага.

Зьмешчаныя ў зборніку творы разьбітыя на дванаццаць вялікіх разьдзелаў, назовы якіх, падобна як і назоў усяе кнігі, ня прыдуманыя Камісіяй ці Выдавецтвам, але зьяўляюцца ўзятымі з назоваў Купалавых зборнікаў, разьдзелаў у гэтых зборніках ці навет паасобных вершаў Купалы. Назовы гэтыя найлепей і перадаюць агульны зьмест ды характар твораў, гэтымі разьдзеламі абнятых. Ня гледзячы на разьбіцьцё ўсяго матар'ялу аж на 12 разьдзелаў, кніга ўсё-ж намагаецца трымацца й некаторай хранолёгічнасьці. Пачынаецца яна пачатковымі вершамі I разьдзелу, калі Купала яшчэ чуўся больш паэтам свайго сяла ды селяніна чымся паэтам усяго народу (тут сканцэнтраваныя вершы пары «Жалейкі» й часткава «Гусьляра»), а замыкаецца ідэялягічны цыкль разьдзелам VII — «Безназоўнае» (першы пэрыяд творчасьці пад бальшавіцкім панаваньнем). Разьдзелы II-V — гэта нарастаючая сьведамасьць паэты сваёй ролі пясьняра-прарока, якая заканчваецца апогеем — разьдзелам «На сход». Гэты разьдзел зьмяшчае наймацнейшыя вершы Купалы зь ідэялягічнага гледзішча і ён, дзякуючы гэтаму, становіцца цэнтральным архітэктанічным узвышшам цэлае кнігі. Пасьля «Безназоўнага» ідуць разьдзелы ўжо спэцыяльныя.

Дакладны зьмест і структура паасобных разьдзелаў такія:

I. «НАША ВЁСКА». Тут Купала яшчэ паэта вёскі, сялянства, вершы маюць характар яшчэ вершаў з пары народніцтва з тыповым для яго бедавальніцтвам ды сэнтымэнтальным расчульваньнем над доляю «мужыка». Разьдзел пачынаецце першым друкаваным вершам Купалы «Мужык», канцавая пуанта — «А хто там ідзе?»

II. «ПА МЕЖАХ РОДНЫХ». Тут сканцэнтраваныя вершы аб Беларусі, як краіне, з апісаньнямі пораў году, сэзоннае працы і г. п. Таму й канструкцыя гэтага разьдзелу — календарная хранолёгія, пачынаючы вясною, а канчаючы зімою ды прадвесьнем.

III. «ЗАБРАНЫ КРАЙ». Тут сабраныя самыя пэсымістычныя вершы Купалы, паказваючыя найбольш цёмныя бакі долі й палажэньня беларускага народу й ягонае бацькаўшчыны, як «забранага краю». Разьдзел гэтак і пачынаецца вершам «Забраны край», а замыкаецца вершам «Цару неба й зямлі».

IV. «УЖО ДНЕЕ». Вершы, у якіх ноты веры й аптымізму прабіваюцца ўжо праз сумныя абразы й пераходзяць у мажорныя заклікі да змаганьня. Яны пачынаюцца вершам «Ужо днее», а канчаюцца поўным веры й надзеі вершам-заклікам, вершам-одай на чэсьць Беларусі — «Маладая Беларусь».

V. «НА СХОД». Як ужо зазначалася, тут сабраныя наймацнейшыя зь ідэялягічнага гледзішча вершы Купалы, вершы-заклікі, вершы-прызывы да вызваленьня, якія замыкаюцца вельмі глыбокім вершам «Паўстань з народу нашага, Прарок».

VI. «СВАІМ І ЧУЖЫМ». Глянуўшы на свой край, пясьняр зьвяртаецца ў гэтым разьдзеле да людзей нашага краю, да прыязных і варожых суседзяў, да сваіх і чужых. Сюды-ж улучаныя й вершы, прысьвечаныя папярэднікам і сучасьнікам Купалы, пачынаючы ад Шэўчэнкі, а канчаючы Ц. Гартным. Канцавая пуанта гэтага разьдзелу — другі Купалаў гымн (побач з «А хто там ідзе?»), які стаўся й беларускім гымнам нацыянальным — верш, прысьвечаны «Нашай Ніве», «Не пагаснуць зоркі ў небе».

VII. «БЕЗНАЗОЎНАЕ». Тут ужо ападае ідэялягічнае напружаньне, паэта трапіў у ўмовы, якія не пазваляюць шчыра, адкрыта выказацца (хоць ня раз і гэтта прабіваецца бунт супраць варожай Купале й ягонаму народу бальшавіцкай сучаснасьці).

VIII. «ШЛЯХАМ ГАДОЎ». Тут вершы ад «Жалейкі» аж да савецкага пэрыяду, у якіх Купала робіць абрахунак з самым сабою, выказвае пагляд на сваю ролю й заданьні, як паэты, ды робіць ацэну сваей творчасьці й літаратурнага мастацтва наагул. Разьдзел пачынаецца уводным вершам з «Жалейкі» — «Я не паэта» ды заканчваецца вершамі «На суд» і «Шляхам гадоў».

IX. «ДЛЯ ЯЕ». Тут сканцэнтраваная найлепшая Купалаўская лірыка каханьня ўключна з цудоўнай лірычнай паэмкай «Яна і я».

X. САТЫРА. Разьдзел зьмяшчае найлепшыя сатыры й сатырычныя байкі Купалы пераважна палітычнага й нацыянальнага зьместу.

XI. ПАЭМЫ. Тут зьмешчана 10 найлепшых і найбольш характэрных для Купалы кароткіх паэмаў, сярод якіх і шырака ведамыя ды цэненыя чытачамі «На Куцьцю», «Курган», «На папасе», «Адвечная песьня», «Магіля Льва».

XII. «СЛОВА АБ ПАЛКУ ІГАРАВЫМ». Мала ведамы беларускаму чытачу высокамастацкі паэтыцкі перапеў Купалы гэраічнага беларускага эпасу з XII стагодзьдзя — «Слова аб палку Ігаравым».

Калі будзе ставаць месца, на канцы будзе зьмешчана яшчэ драматычная паэма «Сон на кургане» і разьдзел, у якім будуць пададзеныя пераклады Купалы з твораў іншых паэтаў.

Гэтак у вагульным будзе пабудаваны вялікі том выбраных твораў Янкі Купалы, які ў васнаўным зьмяшчае ўсё найлепшае з Купалаўскае паэтычнае спадчыны, які пакажа нам і заходняму сьвету фактычна цэлага Купалу, як незраўнанага мастака беларускага слова, як натхнёнага прарока адраджэньня й вызваленьня Беларускага Народу.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Беларускі партызанцкі рух

Бэльгійская газэта «Ля Лібр Бэльжык» за 3 студзеня сёлета зьмясьціла зацемку п. н. «Галоўная гаспода падпольнага руху ў Славаччыне высылае свайго эмісара ў Вашынгтон», якую падаём у скарачэньні:

«Падпольная галоўная гаспода, што знаходзіцца ў усходняй частцы Славаччыны, кіруе змаганьнем супраць камунізму ў сатэлітных краінах, а таксама і ў самым СССР. Гэтак паінфармаваў амэрыканскую прэсу адзін Славак, высланы зь місіяй у Вашынгтон.

Ён быў прадстаўлены перад прэсай, як «Міхал Баар» сп. Сьцяпанам Крайновічам, старшынём Нацыянальнага Камітэту Вызваленьня Славаччыны. Міхал Баар заявіў, што 100.000 партызанаў, якія падпарадкаваныя вышэйўспомненай галоўнай гасподзе, актыўна змагаюцца супраць камунізму і складаюцца, апрача славацкіх прадстаўнікоў, таксама з прадстаўнікоў Усходняе Нямеччыны, Беларусі, Украіны, Мадзяршчыны ды Польшчы. На пытаньне, ці няма ў гэтым ліку чэскіх партызанаў, Баар адказаў — не. Далей ён дадаў, што галоўнай гасподай быў навязаны кантакт з румынскім падпольным рухам.

Таксама паводля ягоных інфармацыяў, галоўная гаспода падпольнага руху атрымала розныя інфармацыі што да партызанскага руху, які існуе паза межамі Беларусі й Украіны. Малады Славак ужо выканаў 20 місіяў сувязі паміж Славаччынай і вольным сьветам і сьцьвердзіў, што галоўная гаспода была зарганізаваная ў 1951 годзе пасьля доўгіх спробаў, якія пачаліся ў 1945 годзе».

Што беларускія партызаны апэруюць ня толькі ў Беларусі, але й на чужых тэрыторыях, паняволеных бальшавікамі, апрача вышэй пададзенае інфармацыі прадстаўніка славацкага партызанскага руху, сьцьвярджае й інфармацыя аднаго нямецкага маёра, які нядаўна вярнуўся з савецкага ваеннага палону. Ведамы амэрыканскі журнал «Лайф» у нумары за 9 лістапада 1953 г. зьмясьціў артыкул, абапёрты на інфармацыях гэнага маёра. Там між іншым чытаем:

«Маёр правёў шмат часу ў лягерах прымусовай працы на Захадзе Расеі (чытай: Савецкага Саюзу — Рэд.). Ён сказаў, што там былі раськінутыя паўстанцкія групы, што апэравалі ў гэтым вялізарным земляробскім раёне. Адна з найвялікшых, ведамая пад назвай «Чорны Кот», апэруе ў Украіне».

Як ведама, пад назвай «Чорны Кот» выступала вялікая беларуская партызанская група, што яшчэ нядаўна дзеіла ў заходняй Беларусі й знаходзілася пад камандаваньнем правадыра беларускіх партызанаў генэрала Вітушкі.

Гішпанія бесьпячнейшая

Вайсковая падкамісія амэрыканскай палаты рэпрэзэнтантаў прыгатавала праект для ўраду, паводля якога галоўная гаспода амэрыканскіх збройных сілаў у Эўропе, у Фонтэнэблё ў Францыі, павінна быць перанесеная ў Гішпанію. Падкамісія абгрунтоўвае свой праект наступным:

«У Гішпаніі да нас, Амэрыканцаў, прыязна адносяцца. Ня трэба рабіць уражаньня, што мы хочам накінуцца францускай нацыі, якая заклапатаная сваімі нутранымі праблемамі, і дзе наяўнасьць нашай галоўнай гаспады ёсьць клапатлівай для супольнасьці. З увагі на станоўчыя дачыненьні Гішпанцаў, стратэгічнае палажэньне Гішпаніі, вялікадушнасьць і добрую волю яе народу — мы павінны перагледзіць нашыя вайсковыя пазыцыі, каб выцягнуць усе тыя карысьці, якія нам прапануюцца».

Як ведама, Французы сваей няпрыхільнай палітыкай да Амэрыкі й прабываньня ейных збройных сілаў на тэрыторыі Францыі могуць напасьледак дамагчыся таго, што Амэрыка махне рукой на Францыю, пакінуўшы яе собскаму лёсу. Няма патрэбы й даводзіць, што такі крок Амэрыканцаў у першую чаргу выйдзе на шкоду самой-жа Францыі.

СУД НАД МЮЛЬЛЕРАМ-ХАРУНЖЫМ СКОНЧЫЎСЯ

22 студзеня сёлета закончыўся ў амэрыканскім судзе ў Франкфурце судовы працэс над адным зь вядучых дзеячоў расейскай фашыстаўскай арганізацыі НТС Мюльлерам-Харунжым, які быў лейтэнантам чырвонай арміі, а ў 1948 г. перайшоў на Захад, і над ягонай жонкай Немкай, абвінавачаных у шпіёнскай дзейнасьці на карысьць Савецкага Саюзу. Суд даказаў Мюльлеру-Харунжаму віну й засудзіў яго на 23 гады турмы. Фактычна-ж ён будзе адседжваць толькі 14 гадоў. Ён быў знойдзены вінаватым за тры розныя праступкі, а таму будзе адбываць адначасна тры розныя кары. Ягоная жонка засуджаная на чатыры з палавінаю гады турмы.

НОВАЕ ПАМЕШКАНЬНЕ РЭДАКЦЫІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» і БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА КАМІТЭТУ Ў НЯМЕЧЧЫНЕ

Рэдакцыя й Адміністрацыя «Бацькаўшчыны», а таксама Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне перанесьліся на новую гасподу:

(13b) München 15, Schwanthalerstr. 48/II, Rückgebäude.

(з галоўнай чыгуначнай станцыі 5 мінут хады ў кірунку Гэтэпляц).

Усю карэспандэнцыю для Рэдакцыі й Адміністрацыі «Бацькаўшчыны», як і для Беларускага Нацыянальнага Камітэту трэба цяпер накіроўваць на пададзены новы адрас за выключэньнем матар'ялаў для друку ў газэце, якія й надалей найлепей слаць на адрас Галоўнага Рэдактара.

Андрэй Лівіцкі

Прэзыдэнт Украінскай Народнай Рэспублікі

(Кароткая біяграфія)

Андрэй сын Мікалая Лівіцкі нарадзіўся 9 красавіка 1879 году ў двары свайго бацькі ў Ліпляве Залатаноскага раёну на Палтаўшчыне. Паходзіў ён із старога казацкага роду левабярэжнай Гэтманшчыны. Сярэднюю асьвету памерлы Прэзыдэнт здабыў у калегіі Паўла Галагана (тут вучыліся дзеці ўкраінскай казацкай шляхты), а юрыдычную — ў Кіеўскім унівэрсытэце, які закончыў у 1904 годзе.

Выхаваўся Андрэй Лівіцкі ў атмасфэры старых украінскіх традыцыяў, а таму й ня дзіўна, што ён яшчэ із сваіх наймалодшых год, з палкаю душою юнака-патрыёты, увайшоў у працу для вызваленьня паняволенай Бацькаўшчыны. Як выдатны юрысты, ён ня шукае кар'еры ў чужой дзяржаўнай працы, але працуе на роднай Палтаўшчыне.

Яшчэ будучы студэнтам, у 1900 годзе, Андрэй Лівіцкі становіцца сябрам Рэвалюцыйнай Украінскай Партыі (РУП), а ў 1905 годзе, калі Рэвалюцыйная Украінская Партыя ператвараецца ў Украінскую Сацыял-Дэмакратычную Работніцкую Партыю, ён становіцца ейным сябрам, а пазьней выбіваецца на адно зь вядучых становішчаў у партыі. Ён вядзе рэвалюцыйную падпольную работу ў Палтаўшчыне, неаднаразова ў сувязі з гэтым прыцягваецца да судовай адказнасьці, а адзін раз быў пастаўлены навет перад вайсковым судом... Але рэвалюцыя 1905 году ня перамагла: Андрэй Лівіцкі працуе далей, ня трацячы веры ў будучыню сваей Бацькаўшчыны. Ён распаўсюджвае як легальна, гэтак і нелегальна ўкраінскае друкаванае слова між сялянамі й падгатаўляе іх, такім чынам, да будучай украінскай нацыянальнай рэвалюцыі.

Прыйшла першая сусьветная вайна, а сьледам за ёй і доўгачаканая рэвалюцыя. Зь першых дзён Лютаўскай рэвалюцыі Андрэй Лівіцкі працуе днямі й начамі, калі ў Кіеве была ўтвораная цэнтральная ўкраінская ўлада — Цэнтральная Рада й Гэнэральны Сакратарыят, Андрэй Лівіцкі становіцца губэрнскім камісарам у Палтаўшчыне. Тут нябожчык выявіў свае нештодзённыя адміністрацыйныя здольнасьці: за ўвесь час ачольвання ім губэрні, гэтая акруга Украіны, не зважаючы на рэвалюцыйны хаос, была найлепей арганізаванай і панаваў тут, побач з магутным разьвіцьцём украінскага нацыянальнага рэнэсансу, поўны супакой. Ён карыстаецца ў сваей губэрні найвялікшым аўтарытэтам і любоўю ня толькі сялянства й работніцтва, але й усяго насельніцтва.

1918 год. Стаўся гэтманскі пераварот. Новая ўлада, разумеецца, адсоўвае Андрэя Лівіцкага зь ягонага высокага становішча, але, лічачыся зь вялікім аўтарытэтам будучага прэзыдэнта, не наважваецца ліквідаваць Палтаўскай самаўправы. А таму, як вынятак у цэлай Украіне, пад гэтманскім рэжымам адбываюцца ў Палтаўшчыне губэрнскія земскія выбары пад кіраўніцтвам Андрэя Лівіцкага. Ён такім чынам ўратаваў для Палтаўшчыны шмат культурных і эканамічных здабыткаў украінскай рэвалюцыі.

Украінскі народ, пад кіраўніцтвам свайго ўжо тады легендарнага Сымона Пятлюры, правальвае гэтманскі рэжым, і ўлада Украінскай Народнай Рэспублікі паклікала Андрэя Лівіцкага ў Кіеў. Тут ён становіцца міністрам юстыцыі, а пазьней міністрам замежных справаў. Пры ўсіх зьменах кабінэтаў Андрэй Лівіцкі бадай што бесьперапынна астаецца ў складзе ўраду. Але не зважаючы на ўсе захады ўраду й Галоўнага Атамана Сымона Пятлюры, а таксама на гарачкавыя дыпляматычныя ходы Андрэя Лівіцкага, змаганьне зь пераважаючымі сіламі ворага, які ўжо тады быў зьліквідаваў усе расейскія белагвардзейскія фармацыі, зьбліжалася да свайго канца. Маладая ўкраінская дзяржава ня вытрымала й была пераможаная ў змаганьні з расейскім бальшавізмам. Але не скапітулявала. Урад і часьці арміі із зброяю ў руках адступілі ў Польшчу і часткова ў Румунію.

Пачалося жыцьцё ў эгзылі. Галоўны Атаман ад'яжджае ў Парыж, а Андрэй Лівіцкі, астаючыся ў Варшаве, перабірае на сябе абарону ўсей многатысячнай украінскай эміграцыі. Трагічнае 25 траўня 1926 году. Правадыр дзяржавы і Галоўны Атаман Сымон Пятлюра гіне ад здрадлівай рукі бальшавіцкага агента. Ягонае становішча займае, згодна з канстытуцыйным законам з 12 лістапада 1920 году, тадышні старшыня Рады Міністраў Андрэй Лівіцкі. Годны наступнік свайго папярэдніка.

Другая сусьветная вайна застае Прэзыдэнта Андрэя Лівіцкага ў Польшчы дзе быў ён на становішчы канфінаванага. У 1939 годзе Андрэю Лівіцкаму пашчасьціла на кароткі час зьвязацца з тадышнім Старшынёй Рады Міністраў Вячаславам Пракаповічам і Андрэй Лівіцкі, зважаючы на сваё становішча канфінаванага, перадае ўсе свае паўнамоцтвы Старшыні Рады Міністраў. Калі-ж В. Пракаповіч і сам апынуўся пад нямецкай акупацыяй (1941), ён ляяльна зьвярнуў усе свае паўнамоцтвы Андрэю Лівіцкаму. Нямецкая акупацыя — гэта быў вельмі цяжкі час. Але Андрэй Лівіцкі, непахісна веручы ў перамогу дэмакрацыі, ня йдзе на ніякія ўгоды зь гітлераўскім рэжымам.

Ваенная завіруха мінулася. Украінская палітычная эміграцыя папоўнілася некалькімі сотнямі тысяч новых эмігрантаў. Пачалося, асабліва ў Нямеччыне, бурлівае ўкраінскае палітычнае жыцьцё. Прэзыдэнт Андрэй Лівіцкі заініцыёўвае рэарганізацыю Дзяржаўнага Цэнтру ў паразуменьні з найвыдатнейшым украінскім палітычным дзеячом, сваім былым партыйным сябрам (стаўшыся Прэзыдэнтам, Андрэй Лівіцкі перастаў быць сябрам якой-небудзь палітычнай партыі) Ізаакам Мазэпай. Ізаак Мазэпа прыгатаўляе праект рэарганізацыі, узгодніваe яго з усімі палітычнымі партыямі, і гэты праект у выглядзе Тымчасовага Закону аб рэарганізацыі Дзяржаўнага Цэнтру, на першай сэсіі такім чынам зарганізаванай Украінскай Нацыянальнай Рады, зацьверджвае Прэзыдэнт. На першай-жа сэсіі Андрэй Лівіцкі на Старшыню Выканальнага Воргану Украінскай Нацыянальнай Рады паклікаў праф. Ізаака Мазэпу.

Аж вось 17 студзеня 1954 году Украінскае Інфармацыйнае Бюро атрымлівае сумную вестку з Карльсругэ, што Андрэя Лівіцкага ўжо няма ў жывых. Абарвалася жыцьцё пільнага працаўніка, вялікага дзяржаўнага мужа і адданага ўкраінскаму народу яго найвышэйшага рэпрэзэнтанта — Прэзыдэнта Украінскай Народнай Рэспублікі. Бацькаўшчына ніколі не забудзе ягонай адданай і ахвярнай працы: у вольным Кіеве ў Пантэоне найслаўнейшых украінскіх мужоў поруч з Сымонам Пятлюрай будуць ляжаць астаткі яго найбліжэйшага супрацоўніка і наступніка Андрэя Лівіцкага.

(Укр. Інформ. Бюро)

*

ПРЫЗНАЧЭНЬНЕ ВЫКАНАЛЬНАГА ВОРГАНУ

Дэкрэтам з 12 студзеня 1954 Прэзыдэнт Украінскай Народнай Рэспублікі прызначыў Выканальны Ворган Украінскай Нацыянальнай Рады ў наступным складзе:

Старшыня і Кіраўнік Рэсорту Замежных Справаў — др. Сьцяпан Вітвіцкі.

Заступнік Старшыні і Кіраўнік Рэсорту Гаспадаркі — інж. Сьпірыдон Доўгаль.

Кіраўнік Вайсковага Рэсорту — ген. Аляксандар Удовічэнка.

Кіраўнік Рэсорту Нутраных Справаў — інж. Васіль Грыгарэнка.

Кіраўнік Рэсорту Прэсы й Інфармацыі — рэд. Мікола Лівіцкі.

Кіраўнік Рэсорту Фінансаў — др. Мікола Хробак.

Сябры Выканальнага Воргану бяз Рэсортаў — рэд. МіхалВаскабійнык і інж. Васіль Дыберт.

Дзяржаўны Сакратар — др. Аляксандар Юрчанка.

(Укр. Інформ. Бюро)

ПЕРАБРАНЬНЕ АБАВЯЗКАЎ ПРЭЗЫДЭНТА СТАРШЫНЁМ ВЫКАНАЛЬНАГА ВОРГАНУ

У сувязі із сьмерцю Прэзыдэнта Украінскай Народнай Рэспублікі Андрэя Лівіцкага, і тым, што пасьля сьмерці праф. Іваніцкага новы Старшыня Украінскай Нацыянальнай Рады яшчэ ня выбраны, правы й абавязкі Прэзыдэнта, згодна з Тымчасовым Законам аб Рэарганізацыі Дзяржаўнага Цэнтру, § 23, перайшлі на Старшыню Выканальнага Воргану др. С. Вітвіцкага.

(Укр. Інформ. Бюро)

ЗЬМЕНЕНЫЯ ХВАЛІ БЕЛАРУСКІХ РАДЫЯПЕРАДАЧАЎ З РЫМУ

Ад Новага Году сёлета беларускія радыяперадачы цераз Ватыканскае Радыё з Рыму можна слухаць кажную пятніцу ў Эўропе а гадз. 18,15, у Амэрыцы а гадз. 24,15 і ў Аўстраліі каля гадз. 1,45-2 (перадачы трываюць 15 мінут) на кароткіх хвалях: 49,75; 41,21; 31,10; 25,67 і на сярэдняй хвалі — 196. Свае заўвагі й прапановы што да радыяперадачаў слухачы могуць высылаць на Дырэкцыю Радыя.

ВЫПІСВАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ БЕЛАРУСКІЯ КНІЖКІ ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

Трагэдыя Францыі

Мы ўжо прызвычаіліся глядзець на Францыю, як на хранічна хворы арганізм. Мы таксама прывыклі ўжо бачыць галоўныя праявы гэтае хваробы ў бесьперапынных урадавых крызысах, такіх-жа бесьперапынных работніцкіх і чыноўніцкіх штрайках, што руйнуюць эканоміку краіны, ды ў глыбокай камуністычнай інфільтрацыі. Усё гэта сталася неадлучнымі й сталымі зьявамі ў жыцьці Чацьвёртай Рэспублікі. Той аўтарытэт і прэсьціж Францыі, якія яна захавала яшчэ ў сьвеце, базуюцца амаль выключна на ейнай мінуўшай, а сяньня ўжо адпетай велічы й славе, як нацыі, якая на працягу стагодзьдзяў надавала тон усяму сьвету, а ў пэрыядах сваіх крызысаў пераможна магла выдзержываць канкурэнцыю зь іншымі эўрапэйскімі магутнасьцямі. Так, тое, чым яшчэ жыве сяньняшняя Францыя, гэта толькі ейны гістарычны капітал. Панурая-ж сучаснасьць, ідэйны й маральны расклад францускага грамадзянства, а разам зь ім і ягоны палітычны ды эканамічны ўпадак, выстаўляюць Францыю ў вельмі цёмных хварбах. Увесь францускі трагізм палягае ў тым, што Францыя, хаця разумее й бачыць усе свае хваробы, але ня хоча здабыцца на сілу волі, каб іх перамагчы.

Падчас нядаўных прэзыдэнцкіх выбараў Францыя задэманстравала перад сьветам усё тое, што ёсьць найгоршага ў ейным палітычным жыцьці: рассвараласьць, інтрыганцтва, партыйніцтва і поўную лёгкадумнасьць у падходзе да справаў першараднае важнасьці. Трэба было аж восем дзён часу і аж трынаццаць галасаваньняў, каб выбраць новага прэзыдэнта. Усе вядучыя францускія палітыкі, якія кандыдавалі, адпадалі па чарзе, аж быў выбраны чалавек дагэтуль мала ведамы й мала папулярны, бо, як камэнтавала прэса, трэба-ж было некага напасьледак выбраць. Выбары выглядалі на запраўдную трагіфарсу, што францускі міністар замежных справаў Жорж Бідо пасьля гэтага заявіў з горыччу: «апошнія выбары прэзыдэнта дзяржавы нанесьлі большы ўдар па прэсьціжы Францыі, чымся навет што раз больш узрастаючыя ўплывы Нямеччыны на міжнародным форуме».

Пад уражаньнем гэтых выбараў слынны ў цэлым сьвеце францускі пісьменьнік і сябра Францускай Акадэміі Жорж Дігамэль 29 сьнежаня 1953 г. на балонах «Ле Фігаро» гэтак схарактарызаваў сяньняшні ўпадак Францыі:

«Палітычны лад сяньняшняй Францыі зьяўляецца асуджаным. Скаціўся ён, на працягу апошніх год, да таго стану, які прыводзіць на думку дурнату. Край гэты, гэтак плодны гэніяльнымі й таленавітымі людзьмі, гэтак багаты выдатнымі розумамі, паказаў, што не патрапіць разьвязаць ані праблемаў, якія прыносіць Француская Вунія, ані пытаньняў, якія датычаць задзіночаньня Эўропы. Ён дазволіў, што дзяржаўныя грошы скаціліся на шлях поўнага ўпадку, зь якога ня бачыць ніякага выхаду ніхто з тых, што здаюць сабе справу з раськідлівасьці дзяржавы і абцяжаньня падатнікаў. У выбарах прэзыдэнта ён захаваўся гэтак, што іншыя народы ня могуць паўстрымаць зьдзіўленьня й пагарды. Пры ўсіх гэтых няшчасьцях няма адказных людзей: міністры Чацьвёртай Рэспублікі ня маюць ніколі часу, каб якую-небудзь справу давесьці да канца, навет, калі маюць да гэтага патрэбныя здольнасьці».

Найгорш аднак тое, што трагізм Францыі не зьяўляецца толькі трагізмам францускім. Гэта ёсьць трагізм эўрапэйскі і навет сусьветны. Справа ў тым, што ў працэсе разбудоўваньня абароннай сыстэмы Захаду Францыя ня толькі сама сябе дэмабілізуе і пакідае ў гэтай абароннай сыстэме пустое па сабе месца, але адначасна паралiжуе абаронныя пляны і ўсіх сваіх заходніх партнэраў. Традыцыйны страх перад нямецкім імпэрыялізмам ня толькі засланяе перад яе вачамі савецкую небясьпеку, але, каб процідзейнічаць гэтаму нямецкаму імпэрыялізму, на сяньня неактуальнаму і ўяўленаму, яна гатовая выламацца з Атлянтычнага блёку і пайсьці на саюз з Масквой.

Што францускія камуністыя і камунізуючыя колы зьяўляюцца пятымі калёнамі Крэмля і выконваюць функцыі савецкай дывэрсіі на Захадзе, гэта зьявішча натуральнае. Але трагічным ёсьць якраз тое, што за аднаўленьне традыцыйнага саюзу з Масквой, усім сваім астрыём сьціраванага супраць Захаду і ў першую чаргу супраць Амэрыкі, што раз шырэй і настойлівей высказваюцца й францускія антыкамуністычныя партыі на чале з партыяй Дэ Голя. Зьбліжаная да францускага міністэрства замежных справаў газэта «Ле Монд» нядаўна ў вельмі панурых хварбах высказвалася за нэўтральнасьцю Францыі, якая прывяла-б яе да поўнага капітулянцтва. Газэта радзіла, каб у Індакітаі заключыць кампрамісны мір за цану падзелу гэтае краіны між камуністымі й Французамі й вызнаньня кітайскага камуністычнага ўраду. Францускую каляніяльную імпэрыю радзіла замяніць нейкім слабчэйшым саюзам, а перад Нямеччынай забясьпечыцца дагаворам з Саветамі.

I вось такая Францыя, палітычна выкалеяная й зьняверaная ў собскія сілы, у якой настроі капітулянцтва перад Саветамі павялічваюцца з дня на дзень, засядае пры супольным канфэрэнцыйным стале з Саветамі ў Бэрліне. Нічога тады дзіўнага, што Амэрыка, а за ёй і Вялікабрытанія зь нятоеным занепакаеньнем глядзяць на свайго францускага партнэра, які ў любы мамэнт можа выламацца з супольнага фронту і пакрыжаваць усе пляны Захаду. І нічога таксама дзіўнага, што Савецкі Саюз, усё гэта добра разумеючы, ставіць сяньня на Францыю сваю галоўную стаўку, не шкадуючы ані дыпляматычных залётаў ані прапагандовых абяцанак.

Праўда, апошняе папярэджаньне амэрыканскага міністра замежных справаў Дальлеса, што, у выпадку нератыфікацыі Францыяй дагавору аб эўрапэйскай арміі, Амэрыка зьменіць сваю палітыку ў дачыненьні да Эўропы, прымусіла францускіх палітыкаў трохі апомніцца. Палітычныя абсэрватары сьцьвярджаюць, што сяньня пэрспэктывы на ратыфікацыю дагавору аб эўрапэйскай абароннай супольнасьці ў Францыі значна лепшыя, чымся былі перад гэтым. Але няма ведама, якія новыя козыры за тыдзень ці два выкіне Крэмль і як на іх зарэагуе Францыя. Масква дастаткова здае сабе справу, што калі Францыя выламіцца з заходняга фронту і не ратыфікуе дагавору, дык плян эўрапэйскай арміі поўнасьцю заваліцца. Саветы разумеюць таксама, што калі ў такім выпадку пачне Амэрыка разбудоўваць нацыянальную нямецкую армію ці то ў рамах Атлянтычнага пакту, ці зусім незалежна ад яго, дык Францыя гэтым самым станецца ціхай або й яўнай саюзьніцай Масквы.

Бэрлінская канфэрэнцыя будзе тады для Францыі апошняй вялікай пробай. Гэтая канфэрэнцыя пакажа, ці Францыя дастаткова зразумее сваю гістарычную адказнасьць, патрапіць вытрымаць на пазыцыях Захаду і гэтым самым спрычыніцца да захаваньня або й узмацненьня заходняга адзінства, ці, наадварот, яна дасюлешнюю салідарнасьць, што існавала між дзяржавамі Захаду, канчальна зломіць. У выпадку апошнім трэба будзе тады чакаць радыкальнай зьмены амэрыканскай замежнай палітыкі, аб якой папярэджваў Дальлес, зьмены, якая можа мець трагічныя вынікі для Заходняе Эўропы, у першую чаргу для самой Францыі.

Р. С.

Найважнейшае з палітыкі

Бэрлінская канфэрэнцыя пачалася. Дня 25 студзеня пачалася ў Бэрліне канфэрэнцыя чатырох міністраў замежных справаў: ЗША, Вялікабрытаніі, Францыі й СССР. Перад пачаткам канфэрэнцыі адбылася больш тыдня часу перадканфэрэнцыя заступнікаў высокіх камісараў гэтых дзяржаваў у Нямеччыне, якія мелі на мэце ўстанавіць месца канфэрэнцыі. Гэтае пытаньне было разьвязанае ўступкай заходніх дзяржаваў: першы тыдзень канфэрэнцыя будзе адбывацца ў амэрыканскім сэктары Бэрліна, другі — у савецкім, а ў трэйцім таксама ў амэрыканскім. Пра далейшыя месцы канфэрэнцыі пастановяць самі міністры. Канфэрэнцыя пачалася прамовай міністра замежных справаў Францыі Бідо, які высказаўся за задзіночаньне Нямеччыны і за тым, што так як канфэрэнцыя адбываецца ў Эўропе, ейным галоўным заданьнем мусіць быць разьвязаньне найважнейшых эўрапэйскіх справаў: справы Нямеччыны й Аўстрыі. Наступным прамаўляў міністар замежных справаў Вялікабрытаніі Ідэн, які, паўтарыўшы дамаганьні міністра Бідо, заявіў, што калі Масква будзе патрабаваць гарантыяў бясьпечнасьці перад загрозай нямецкага імпэрыялізму, дык Захад згодзен гэтыя гарантыі ёй даць. Пасьля ўступных прамоваў міністра замежных справаў ЗША Дальлеса і міністра замежных справаў СССР Молатава канфэрэнцыя займецца ўстанаўленьнем парадку дня.

Справа ваеннапалонных у Карэі разьвязаная. У сувязі з тым, што камуністычная дэлегацыя бесьперапынна перарывала апытваньне ваеннапалонных, якія адмовіліся ад рэпатрыяцыі і якія мусілі быць згодна перамір'я апытаныя да 23 студзеня сёлета, старшыня камісіі для гэтых ваеннапалонных індыйскі генэрал Тымая неапытаных антыкамуністычных ваеннапалонных ужо 20 студзеня перадаў альянцкім збройным сілам у Карэі, якія апошнімі дня 23. 1. 54 былі звольненыя з палону й пераведзеныя ў стан цывільны. Супраць гэтага кроку войстра пратэставалі камуністыя, называючы яго сарваньнем умоваў аб перамір'і, і дамагаліся затрымаць ваеннапалонных аж да вырашэньня іхнага лёсу карэйскай палітычнай канфэрэнцыяй. У знак пратэсту супраць звальненьня ваеннапалонных камуністыя пакуль што адмовіліся прыняць ваеннапалонных: 21 Амэрыканцаў, 1 Ангельца і 325 Паўдзённых Карэйцаў, якія пастанавілі астацца пры камуністых. Наагул было звольнена 22.000 антыкамуністычных ваеннапалонных: 14.000 Кітайцаў і 8.000 Паўночных Карэйцаў. Звольненыя Кітайцы адправіліся на Фармозу, каб уступіць у нацыянальную кітайскую армію Чан-Кай-Шэка, а Паўночныя Карэйцы пераважна выказалі жаданьне быць прынятымі ў паўдзённа-карэйскую армію.

Антыбрытанскія пратэсты й дэманстрацыі ў Гішпаніі. Брытанская каралева Альжбета II у пляне сваей кругасьветнай падарожжы мае ў травені сёлета адведаць і брытанскі апорны пункт у Гібральтары. Гішпанія, аднак, уважае, што Гібральтар зьяўляецца неадлучнай часткай Гішпаніі і мусіць быць ёй зьвернуты. Таму гішпанскія ўлады запратэставалі супраць візыты брытанскай каралевы ў Гібральтары, а ў цэлай Гішпаніі адбыліся антыбрытанскія дэманстрацыі, пераважна студэнтаў. Падчас дэманстрацыяў было шмат раненых і многа арыштаваных паліцыяй. Дэманстранты павыбівалі вокны ў будынках брытанскіх канзулятаў. Урад Вялікабрытаніі адкінуў гішпанскія пратэсты.

Неспакоі ў Мароко. Паўночнаафрыканская краіна Мароко зьяўляецца падзеленай на францускую й гішпанскую часьць, але абедзьве знаходзіліся дагэтуль пад пратэктаратам Францыі. У жніўені 1953 г. францускія ўлады ськінулі няпрыязнага ім султана Мароко Сіды Могаммэд Бэн Юзэфа, які дамагаўся незалежнасьці Мароко, і інтэрнавалі яго на востраве Корсыцы, а ў Мароко пасадзілі прыхільнага сабе новага султана. Але шэйкі гішпанскага Мароко апошнімі днямі перасталі вызнаваць новага мараканскага султана, патрабуючы павароту з Корсыкі старога, як і аддзяленьня гішпанскага Мароко ад францускага. Гішпанскі ўрад заняў прыхільную пазыцыю да дамаганьняў гішпанскіх Мараканцаў, што выклікала дыпляматычнае напружаньне між Францыяй і Гішпаніяй. Францыя выслала ў Мароко ў сувязі з гэтым свой ваенны флёт, а здэтранізаванага султана Мароко пастанавіла перавесьці з Корсыкі ў сакрэтнае месца на нейкім востраве.

Новы ўрад Італіі. Дасюлешні італьянскі міністар нутраных справаў і лідэр левай хрысьціянска-дэмакратычнай партыі А. Фанфані на даручэньне прэзыдэнта Ейнаўды стварыў новы ўрад і гэтым закончыў чатырнаццацідзённы ўрадавы крызыс. У новы ўрад, за выключэньнем непалітычнага спэцыялістага замежнага гандлю, увайшлі выключна хрысьціянска-дэмакратычныя палітыкі.

У Эгіпце разьвязанае «Музулманскае Брацтва». Рэвалюцыйная Рада Эгіпту вызнала 15 студзеня магутную палітычна-рэлігійную арганізацыю — «Музулманскае Брацтва» за варожую дзяржаве, яе разьвязала і сканфіскавала ейную маемасьць у вышыні 30 мільёнаў марак. Брацтва абвінавачанае ў плянаваньні дзяржаўнага перавароту, тварэньні тайных арганізацыяў, сьціраваных супраць арміі й паліцыі, і ўтрымліваньні варожых дзяржаве кантактаў з брытанскім урадам. У сувязі з гэтым было арыштавана 450 сяброў «Музулманскага Брацтва».

Амэрыканска-савецкія тайныя гутаркі ў справе атамнай энэргіі. Пасьля заклiку прэзыдэнта ЗША Айзэнгаўэра стварэньня супольна з Саветамі міжнароднай камісіі дзеля выкарыстаньня атамнай энэргіі для мірных мэтаў у Вашынгтоне нядаўна пачаліся на гэтую тэму тайныя перагаворы між прадстаўнікамі ўрадаў ЗША і СССР. Міністар замежных справаў ЗША Дальлес заявіў перад адлётам у Бэрлін, што ў часе Бэрлінскай канфэрэнцыі будзе ён таксама весьці тайныя гутаркі з Молатавам у справе ажыцьцяўленьня атамнага праекту прэз. Айзэнгаўэра.

Сынгман Ры будзе чакаць далейшых 90 дзён. 17 студзеня паўдзённакарэйскі прэзыдэнт Сынгман Ры асьветчыў, што Паўдзённая Карэя прадаўжае на далейшых 90 дзён сваё запэўненьне шанаваць пастановы аб перамір'і ў Карэі. Такім чынам Паўдзённая Карэя будзе чакаць на мірнае разьвязаньне карэйскага пытаньня да 30 красавіка, пасьля чаго, як заявіў прэзыдэнт, «яна распачне такую акцыю, якую будзе ўважаць за патрэбную».

Дзіўны страх перад праўдай

ВАКОЛ ІНСТЫТУТУ ДЛЯ ВЫВУЧЭНЬНЯ ГІСТОРЫІ Й КУЛЬТУРЫ СССР

АД РЭДАКЦЫІ: Многія нашыя чытачы пераважна зь інтэлігенцкіх і навуковых колаў зьвяртаюцца да нас з запытаньнямі, што зь сябе прадстаўляе мюнхэнскі Інстытут для Вывучэньня Гісторыі й Культуры СССР і якія дачыненьні да яго Беларусаў. Каб хоць часткова заспакоіць цікавасьць нашае грамадзкасьці, мы і зьмяшчаем ніжэйшы артыкул.

*

Інстытут для Вывучэньня Гісторыі й Культуры СССР існуе ўжо чацьвёрты год і зьяўляецца, паводля свайго статуту, свабоднай карпарацыяй вучоных, што ўцяклі з СССР. Заданьнем Інстытуту зьяўляецца вывучэньне ўсіх галінаў тэорыі й практыкі савецкае дзяржавы і азнаямленьне з вынікамі сваіх дасьледваньняў вольнага дэмакратычнага сьвету. Інстытут зьяўляецца падпарадкаваным Амэрыканскаму Камітэту Вызваленьня ад Бальшавізму і ім-жа фінансуецца. Дырэктарам Інстытуту зьяўляецца Б. Якаўлеў, а шэфам ад Амэрыканскага Камітэту праф. В. Бальліс.

Дзейнасьць Інстытуту пашыраецца навонкі галоўна шляхам публікацыяў навуковых працаў ягоных супрацоўнікаў, якія забясьпечваюцца Інстытутам стыпэндыямі, як і скліканьнем навуковых канфэрэнцыяў, падчас якіх у дакладах, дыскусіях і працах камісіяў, падсумоўваюцца вынікі зробленага за дадзены пэрыяд часу. Такіх навуковых канфэрэнцыяў адбылося дагэтуль тры: 11-14 студзеня 1951 году ў Мюнхэне; 20-22 сакавіка 1953 г. у Нью Ёрку; 15-17 жніўня 1953 г. у Мюнхэне. Чацьвёртая канфэрэнцыя заплянаваная на люты 1954 году ў Нью Ёрку.

У сваей характарыстыцы навуковай дзейнасьці Інстытуту мы галоўна й абапромся на матарыялах апошняй ягонай канфэрэнцыі, адбытай у Мюнхэне 15-17 8. 1953 г. У канцы мінулага году ўсе гэтыя матарыялы былі із стэнаграфічных запісаў выдадзеныя друкам пад загалоўкам «СССР сяньня й заўтра», так як пад такім-жа лёзунгам і праводзілася канфэрэнцыя.

Ужо сама праграма гэтай Канфэрэнцыі наглядна паказала характар дзейнасьці Інстытуту і ўстаноўлены ці накінуты кірунак ягоных зацікаўленьняў. На Канфэрэнцыі былі даклады на такія тэмы, як «Вонкавая палітыка СССР», «Нутранае палажэньне СССР», «Эканамічнае палажэньне краіны», «Палітычна-маральны стан насельніцтва СССР» і цэлае мноства падобных-жа судакладаў, але ня было ніводнага дакладу ці судакладу аб такой важнай, заўсёды актуальнай праблеме, як нацыянальная праблема ў СССР. Былі пакліканыя такія сэкцыі, як «КПСС і камсамол», «Вонкавая палітыка», «Нутраная палітыка», «Збройныя сілы й стратэгічныя мерапрыемствы», «Прамысловасьць і транспарт», «Сельская гаспадарка», «Фінансы й падатковая сыстэма», «Ахова здароўя і санітарыя», «Народная асьвета», але ня было сэкцыі, якая працавала-б над гэтак істотнай і актуальнай праблемай ў Савецкім Саюзе, якой ёсьць праблема нацыянальная, якая мусіла-б разглядацца ў двух аспэктах: 1. нацыянальна-вызвольныя рухі нерасейскіх народаў і 2. нацыянальная палітыка Савецкага Саюзу.

Поўнае выключэньне нацыянальных праблемаў у СССР зь дзейнасьці й прадмету зацікаўленьняў Інстытуту не зьяўляецца прыпадковым зьявішчам. Расейскае й амэрыканскае кіраўніцтва Інстытуту, выходзячы зь дзівоснай установкі, што такія праблемы, як, прыкладам, вонкавая палітыка СССР, нутраная палітыка СССР, ахова здароўя ў Савецкім Саюзе і г. п., могуць і павінны быць прадметам навуковых дасьледваньняў, затое нацыянальная праблема ў СССР прадметам гэтых дасьледваньняў быць ня можа, бо яна зьяўляецца пытаньнем выключна палітычным, у сваей дасьледвальнай дзейнасьці гэтае найбольш кардынальнае пытаньне сьвядома выключыла.

Праўда, у некаторых дакладах на маргінэсе час ад часу ўспаміналася, што такое пытаньне ў Савецкім Саюзе існуе, але, паўтараем, толькі на маргінэсе іншых, часта менш важных праблемаў, і толькі тады, калі яго абмінуць было ўжо ніяк немагчыма. Прыкладам калі В. Франк у сваім дакладзе «Нутранае палажэньне ў СССР» гаварыў аб слабых месцах савецкае сыстэмы, што прадстаўляюць для яго паважную загрозу, дык на апошнім, пятым месцы быў змушаны ўспомніць і аб нацыянальных супярэчнасьцях унутры савецкае сыстэмы. Але нацыянальная праблема, як самастойнае пытаньне, на канфэрэнцыі пастаўленая ня была.

Ды і ў самым насьвятленьні ўсіх іншых праблемаў савецкае сыстэмы нацыянальны аспэкт ня толькі быў часамі падчыркваны, як мы ўжо ўспомнілі, адно толькі на маргінэсе іншых пытаньняў, ня толькі ў бальшыні выпадкаў быў зусім замоўчваны, але для характарыстыкі тае ці іншае галіны савецкага жыцьця былі браныя прыклады выключна з жыцьця расейскага. Яркім гэтага прыкладам можа быць хоць-бы судаклад Л. Ржэўскага «Тэма нязгоды ў сучаснай савецкай літаратуры». Дакладчык ілюстраваў свае тэзы выключна прыкладамі з расейскай савецкай літаратуры, ня ўспомніўшы ані словам навет аб існаваньні іншых савецкіх літаратураў, як беларуская, украінская, грузінская ці якая іншыя.

Мы ня супраць такой тэмы, але яе трэба было-б назваць: «Тэма нязгоды ў сучаснай расейскай савецкай літаратуры», і тады ўсё было-б у парадку. А так, у слухача ці чытача, глыбей неабзнёмленага з прадметам, паўстае хвальшывае перакананьне, што ў Савецкім Саюзе, апрача расейскай літаратуры, ніякая іншая ня існуе. Такое насьвятленьне зьяўляецца ўжо палітыкай, ад якой кіраўніцтва Інстытуту стараецца гэтак адгарадзіцца.

І так, выэлімінаваньне з прадмету дасьледваньняў Інстытуту нацыянальнае праблемы ў СССР, як і канцэнтраваньне свайго зацікаўленьня наагул пераважна на зьявах расейскага жыцьця пры адначасным абмінаньні такіх-жа зьяваў з жыцьця нерасейскіх народаў СССР, у выніку ствырае аднабокі і няправільны абраз аб Савецкім Саюзе. Такі кірунак дзейнасьці Інстытуту, ужо сам па сабе падпірае й абгрунтоўвае хвальшывыя й чыста палітычныя тэзы расейскіх адзінанедзялімцаў тыпу Мельгунова-Керэнскага, што ў Савецкім Саюзе няма ніякага нацыянальнага змаганьня, а гэтым самым і нацыянальнае пытаньне там ня існуе. Палітычная тэндэнцыя «апалітычнага» навуковага Інстытуту зусім тады ясная.

Дык і нічога дзіўнага, што запрошаныя на Канфэрэнцыю, пераважна ў якасьці гасьцей, прадстаўнікі нерасейскіх народаў гэтую аднабокасьць дзейнасьці Інстытуту належна скрытыкавалі ды паказалі яму ўзыйсьці на правільны шлях.

Гэтак, прысутны на Канфэрэнцыі, сп. **Сагірашвілі** ў сваім выступленьні ў дыскусіі заявіў: **«Не павінна быць выпушчана з пад увагі, што палавіна насельніцтва Савецкага Саюзу складаецца з розных нацыянальнасьцяў. Дзеля гэтага праблема нацыянальнасьцяў павінна быць паддадзеная ўсебаковаму вывучэньню. Уважаю, што з боку гэтага ёсьць прабел у працах Інстытуту».**

Прадстаўнік каўкаскіх народаў сп. Джабаг сказаў на гэтую тэму: **»На гэтай Канфэрэнцыі і ў праграмах я ня бачу пытаньня нацыянальнага, пытаньня пра той буржуазны нацыяналізм, аб якім так шмат гавораць цяпер у СССР. Гэты нацыяналізм існаваў і ў царскай Расеі...**

І цяпер нацыяналы СССР больш, чымся хто-небудзь, выступаюць супраць Савецкага Саюзу і супраць барбарскага савецкага рэжыму. Доказам гэтага ёсьць той факт, што Будзённы павыкідваў музулманаў і, галоўна, Паўночных Каўкасцаў з наседжаных месцаў, дзе яны сядзелі тры тысячы год. І пра гэта ў расейскай прэсе я ня бачу ніводнага слова, на жаль.

Я вас папярэджваю таксама, — зьвярнуўся да расейскіх кіраўнікоў Інстытуту — **як калісь у вас рабіў прафэсар Уладзімер Салаўёў: трэба быць людзкім, трэба быць справядлівым, трэба быць этычным, трэба да ўсіх ставіцца аднолькава добра. І калі нам, можа, давядзецца яшчэ стыкнуцца, — няведама, ці ў рэвалюцыі, ці ў вайне — то суіснаваньне расейскага народу з гэтымі нерасейскімі народамі залежыць будзе і ад таго, як будзе сябе весьці расейская эміграцыя...»**

Глыбака й грунтоўна скрытыкаваў у сваім выступленьні працу Інстытуту прэзыдэнт Рады БНР **М. Абрамчык.** Ён распачаў ад крытыкі самой мэтадалёгіі дасьледваньняў, якія, абмінаючы аналітычную працу, робяць вельмі агульныя вывады. **«Напрыклад,** — гаварыў сп. прэз. Абрамчык — **ня можна гаварыць у вагульным аб настроях моладзі або наагул аб моладзі, не правёўшы аналізы нацыянальнай моладзі або наагул не паставіўшы гэтай праблемы нацыянальнасьці на парадак Канфэрэнцыі. Атрымалася, быць можа, уражаньне ў слухачоў, што арганізатары й кіраўнікі Інстытуту сьвядома гэтага ўнікалі. А ўнікаць такога, аднаго з галаўнейшых фактараў гэтага грамадзкага, сацыяльнага, культурнага жыцьця Савецкага Саюзу — гэта зьяўляецца бясспрэчна вялікім дэфэктам працы Канфэрэнцыі. Нам ведама, што Савецкі Саюз арганізаваўся не шляхам мірным, а многія народы, звыш 10 народаў, вялі літаральна войны з гэтым Савецкім Саюзам і пасьля вайнаў былі доўгатрываючыя рэвалюцыі, бунты, якія таксама можна назваць цэлымі войнамі, як гэта было ў Беларусі, прыкладам, Слуцкае паўстаньне ў 1920 годзе, у 1923 Вяліскае паўстаньне і г. д., і г. д., і ў іншых нацыянальных дзяржавах, і дзеля гэтага, калі мы шукаем прычынаў слабасьці Савецкага Саюзу, мы не павінны ніякім чынам памінуць гэтага найважнэйшага фактару — нацыянальнага, бо само жыцьцё, гэтае 35-годняе змаганьне ў Савецкім Саюзе, сьветчаць нам, што на гэтай нацыянальнай арэне адбывалася найбольш інтэнсыўнае змаганьне. Я, прыкладам, мог-бы прывесьці прыклад зь беларускага нацыянальнага рэвалюцыйна-вызвольнага жыцьця, гэта-ж у нас было фізычна зьнішчана каля 40 адных паэтаў, сярод якіх былі ўзорныя клясычныя паэты й пісьменьнікі, гэтае змаганьне вядзецца за песьню, за мову, за сьведамае схвальшаваньне ўрадам фанэтыкі, навет за альфабэт змаганьне вядзецца, — вось усе гэтыя праявы нацыянальнага жыцьця. Калі-б мы іх паддалі вывучэньню і ўключылі ў праграму Інстытуту, ён-бы бясспрэчна аказаў значныя ўслугі для тых палітычных і грамадзкіх дзеячоў сьвету, для якіх Інстытут прызначае свае працы.**

Я думаю, што Інстытут не павінен баяцца паддаць гэтай аналізе, навуковым дасьледваньням нацыянальнага пытаньня. У такім дасьледваньні нельга бачыць палітыкі, і яно бязумоўна паможа адказаць на самае балючае, самае цікавае для ўсяго сьвету пытаньне аб дынамічнай рэвалюцыйнай сіле нацыянальнага змаганьня ў Савецкім Саюзе. Дзеля гэтага я думаю, што Інстытут у гэтым сэньсе дапусьціў вялікую памылку».

Пасьля прэз. Абрамчыка выступалі сп. **Султан** і Ўкраінец сп. **Цітарэнка,** якія паўтарылі тэзы свайго папярэдніка й дапоўнілі іх новымі фактамі. Сп. Султан сказаў: **«Ёсьць вялікай заганай, што нацыянальнае пытаньне тут не дасьледжваецца, не зьяўляецца прадметам навуковага пазнаньня. Савецкая дзяржаўная сыстэма ня ёсьць толькі сацыяльна-эканамічнай фармацыяй, але ў той-жа час і юрыдычнай канструкцыяй. Для пазнаньня савецкай дзяржаўнай сыстэмы патрэбна таксама застасаваць юрыдычную мэтадалёгію. Нацыянальнае пытаньне, як прадмет навуковага пазнаньня, зьяўляецца істотнай часткай гэтай юрыдычнай канструкцыі. Пазытыўнае права нацыянальнасьцяў, якое выяўляецца ў вабавязваючай канстытуцыі СССР, ёсьць істотнай часткай гэтай канструкцыі. Таму ў рамках дасьледвальнай працы Інстытуту нацыянальнае пытаньне трэба разглядаць як прадмет навуковага пазнаньня».**

Сп. Цітарэнка, між іншым, сказаў: **«Калі ўвайшоў я сюды, я быў вельмі зьдзіўлены, што нацыянальнае пытаньне было тут зусім зацёртае. Напрашваецца вывад: што гэта значыць? Можа нацыянальнае пытаньне ў СССР пастаўленае зусім правільна? Няма да чаго прычапіцца? У запраўднасьці гэта зусім ня так. Вельмі, вельмі дзіўна, што з тэматыкі Інстытуту зусім вылучана гэтае пытаньне, якое ў будучыні стане перад усімі бязумоўна ўва ўсей сваей шырыні. Вось-жа ясна, што нацыянальнае пытаньне павінна было-б быць шырака апрацаванае. Мяне дзівіць яшчэ адно — што нацыянальнае пытаньне тут адсоўваюць быццам таму, што гэта, маўляў, палітычнае пытаньне. Дык-жа ўсе нашыя пытаньні, якія тут ставіліся, былі пытаньнямі палітычнымі! Чаму абгавараваньне нацыянальнай праблемы ёсьць пытаньнем палітычным, а вычырккваньне яго з парадку дня — апалітычным?»**

Мы даволі шмат месца прысьвяцілі вышэйпрыведзеным выступленьням прысутных на Канфэрэнцыі якраз таму, што яны найлепей паказалі, што Інстытут, падпаўшы пад усеўладную дамінацыю расейскіх імпэрыялістычных колаў, стаўся ў вялікай меры рупарам іхнае палітыкі, а ня інстытуцыяй апалітычнай, якой ён быць павінен.

Якая-ж была рэакцыя, як кіраўнікоў Інстытуту, гэтак і самога Амэрыканскага Камітэту на гэтую ўзапраўды правільную крытыку дзейнасьці Інстытуту? Вось-жа як расейскае, гэтак і амэрыканскае кіраўніцтва Інстытуту або наагул зусім на яе ня рэагавала або апраўдвалася стэарэтыповымі ведамымі ўжо заявамі, што яны супраць уводжаньня палітыкі ў дзейнасьць Інстытуту. Калі-ж ходзіць пра Амэрыканські Камітэт, дык апошні зарэагаваў вельмі-ж своясабліва. Некалькі дзён пасьля канфэрэнцыі старшыня Амэрыканскага Камітэту адмірал Стывэнс выдаў камунікат для прэсы аб адбытай у Мюнхэне Канфэрэнцыі Інстытуту. Падчыркнуўшы, што Канфэрэнцыя дала чуць ня бліскучыя вынікі, ён адцеміў, што шавіністычна настроеныя (цытуем з памяці) прадстаўнікі нерасейскіх народаў прабавалі ськіваваць працу Канфэрэнцыі на неадпаведны для яе палітычны шлях, але бальшыня іншых нацыяналаў дала ім становчы адпор.

Ня гледзячы на такі аднабокі кірунак працы Інстытуту і такую заяву Амэрыканскага Камітэту, прадстаўнікі нерасейскіх народаў, задзіночаных у Парыскім Блёку, праявілі й далей праяўляюць максімум добрае волі ў шуканьні супрацоўніцтва зь Інстытутам, дацэньваючы вялікую важнасьць у працэсе антыбальшавіцкага змаганьня студыяў над усімі праблемамі савецкае сыстэмы. Адразу пасьля Канфэрэнцыі былі Парыскім Блёкам упаўнамочаныя асобы дзеля перагавораў з праф. Бальлісам у мэтах наладжаньня супрацоўніцтва зь Інсты-

(Заканчэньне на 7-ай балоне)

Р. СКЛЮТ

Дасказаньне

зьместу нявыдрукаваных частак «Нядолі Заблоцкіх»

(НА АСНОВЕ ЎСПАМІНАЎ ПЕРАКАЗУ ГЭТАГА ЗЬМЕСТУ САМЫМ АЎТАРАМ У ЛІСЬЦЕ ДА СЯБРЫ НА ВЫГНАНЬНІ)

(Заканчэньне)

Выбраўся раз да Менску й Савоста, дый нельга было й ня выбрацца: дайшла-бо да Зубрыцкага вестка, што склікаецца там вялікі сход усіх Беларусаў з усяго сьвету ды разважыць і наважыць мае ўсё... Дык як было ня йсьці, хоць і сьцюжа падкалядная, і сьнег, і пехатою ня блізкі сьвет (балазе, Альжа яшчэ анучы суконныя каб накруціў намаглася). Ды прыпазьніліся крыху сябры на той сход, прыбылі якраз перад самым тым, як камісары раськідаць яго пачалі... І раськідалі. Тутака ўпяршыню ўздумалася Савосту, што гэта значыцца — сіла. Сілаю — усё даецца. А супраць сілы — і газэткі, і лісткі, і школкі, і... штучныя ўгнаеньні — што яны супраць сілы? Сілу трэба... Ды адно мільганула гэта, бо прамільгнула перад вачыма й яшчэ штось цікавае, што адцягнула ўвагу: твар, у ваднаго з камісараў вельмі-ж знаёмы быў твар — ці ня Клемка гэта, стары сябрук ад школьнае лаўкі, паштовага бюрка, вастрожных юрцаў? Ды толькі прамільгнула й гэта. За гаворкамі ў нейкіх новых Зубрыцкага сяброў, дзе заначавалі, за гаворкамі праз цэлую ноч пра будучыню роднае справы — раськідаецца, ці не? — забылася ўсё іншае. А ўсе згадзіліся, што не раськідаецца, дык аб чым было больш?

Тым-жа часам шмат на сьвеце раськідалася, больш, як складалася. Раськідалася-распаўзалася й тое слаўнае некалі войска, у якім нябожчык Вінцэнты Заблоцкі меўся шапкамі зь Японцам ваяваць, а галавою ад Немца налажыў. Ненадоўга закруцілася ў Разэлінай хаце апошняя зьмена пастаялцаў-салдацікаў, а пакінула па сабе насеньне ўжо зусім іншага гатунку: вашаны тыфус... Покатам пакаціла пошасьць усе Баркаўцы, аж Немцы, на пяты завашанеламу войску ступаючы, не маглі атаўбавацца тут. Ночы зь дзьве ў тэй-жа Разэлінай хаце паначаваўшы, хоць і ўправіліся там і сваё бялясае насеньне пакінуць, ды далі цягу зараз-жа, паставіўшы паабапал сяла тычкі зь белымі трыкутнікамі й чорнымі літарамі — пошасьць... Дык камраты, што за тымі першымі йшлі, пачытаўшы, далёка ўкруга Баркаўцы абміналі. Ды баркаўчане — трывалы народ, і пошасьць тая не дала зь імі рады. Выкачалася й Разэля з усім сваім насеньнем, выкачаліся й Савоста з Альжаю, адно старых — Юстапа й Прузыну — пахаваць давялося. Дык прыціснуў больш гаспадарскі цяжар маладыя Савоставы плечы, і за гаспадаркаю цяжка было й на сваё запаветнае ўздумвацца. А тут яшчэ на той час зьбег быў з Баркаўцоў зусім Зубрыцкі — ці то ад тае пошасьці, ці то па свой усё той-жа «першы разьдзел». Вярнуўся толькі позна ўвосень — пачуваўся ўсё-ж, казаў, да абавязку школу сваю ня кідаць, далей весьці. З захапленьнем і з жалем пераказваў Савосту пра вялікія падзеі тае вясны лета Божага 1918-га ў Менску, дзе й ягоны доўгажаданы «першы разьдзел» зусім-зусім ужо адчыняўся быў, дый яшчэ як адчыняўся! Цяпер-жа адчынялі яго зноў тыя-ж камісары-раськідальнікі, што ад іх год таму і Зубрыцкі з Заблоччыкам па колькі таўхялёў дасталі пры канцы таго «вялікага сходу»... Неўзабаве гарлалі ўжо іхныя «чубарыкі-чубчыкі» і па баркаўской вуліцы ізноў, павыдзіраўшы нямецкія пошасныя знакі — пошасьць пошасьці не баіцца...

На Каляды завітаў нарэшце ў родныя Баркаўцы па такіх гадох і Клемка Язучок. Завітаў камісарам — але-ж, гэта-ткі ягоны твар мільгануў быў тады перад Савостам на разгоне «вялікага сходу». Як свайго роднага, спаткаў ён Савосту, ды адразу-ж пабацькоўску праборку даваць пачаў: што гэта такім часам, калі сьвет увесь нанова пераладжваецца, сядзіць Заблоччык квактухаю ў гэных гнілых Баркаўцох? То-ж бо ім, такім, як Клемка й Савоста, ім, што ахвярна змагаліся із старым «прыжымам», што па турмах ягоных вошы кармілі, ім — самая дарога цяпер. Даведаўся тут Савоста больш і пра таго крывёю маляванага фармазонскага птаха, што калісь Клемку з турмы выбавіў. То-ж бо й быў той чырвоны птах, што занёс Язучка на крылах сваіх у падзямельлі кажановыя, дзе «рэвалюцыя гартавалася», ды вынес адтуль — гэтае рэвалюцыі вялікім камісарам. І Клемка туравіў цяпер нагвалт на гэтую-ж дарогу і свайго старога «сябру-змагара». Ды паставіў і Савоста адразу яму закавыку: а як-жа ўсё-ж із гэным сваім, родным — раськідаць яго, ці складаць? Калі-б складаць — дык і Заблоччык гатовы... На гэтым мала не пасварыліся «старыя сябры-змагары»: адзін толькі «тэрцыянал» прызнаваў Клемка-камісар, «тэрцыянал міждынароднага пралятарату», як казаў ён — «із тэрцыяналам васпраніт рот людзкой», прапяяў Заблоччыку навет. Так на нічым і рассталіся сябры, Клемка сьпяшаўся да пільных сваіх камісарскіх абавязкаў і ня меў вельмі часу марнаваць на «дыскурсіі» із баркаўскім ...ўнаедам, хоць сабе й «старым змагаром». Навет пра свайго калішняга настаўніка Зубрыцкага не пацікавіўся ён. А той, небарака, у страху, каб ня прыпомніў яму цяперашні грозны начальнік калішнія шчадрыя «лапы», схаваўся гэтак, што ледзь знайшоў яго Савоста й дастаў на сьвет із тых сховаў, калі настаўнікаў страх ужо пакінуў Баркаўцы. І пакінуў іх надоўга, хіба добра ўзлаваўшыся, бо хіба й было на што — ня толькі стары сябра Заблоччык, але й стары бацька Клемкаў Язук — той-жа ...ўнаед баркаўскі, ня вельмі рада спаткаў згубленага ў гадох і турмах сынка ў гэткай новай постаці — лепш-бы не варочаўся зусім, адно ад людзёў: сорам і небясьпека... Ды, папраўдзе, ня было ўжо вельмі калі й як Клемку ў Баркаўцы ізноў патыкацца: няўдоўга так, пад восень ізноў, проша бачыць — Палякі ўжо ў Баркаўцох...

Ну і пэўна-ж, каму, як не старому «пану» Змышлевічу, няпрыхільнаму да яго сьцю Савоставаму, было выйсьці напярэймы ім з хлебам-соляй ды з Маткай Боскай Чанстахоўскай? Ну і пэўна-ж, каго, як ня гэтага «пана» Змышлевіча, было ім паставіць на свайго солтыса ў Баркаўцох? Акрыяў, аджыў стары — неўспадзеўкі зусім прыйшло тое «ўрачыстае здарэньне» ды накш зусім, як калі спадзяваўся — із славаю ўжывобыці, не па сьмерці. На сьмерць тую, на дамавіну й помнік прызапашаныя — і зусім забыўся на той час. Адно толькі зяць-мужык псаваў сьвятліню Змышлевічавае славы. Із другім, такім самым, як ён — із тым настаўнікам Зубрыцкім гэтак пачалі з новымі панамі задзірацца, што тыя, ня доўга чакаючы, па выданьні па «двадзесьця пеньць» на месцы прылюдна кажнаму, ажно да Менску «до козы» ўправілі. І колькі не малёгала Альжа бацьку-солтыса, каб учыніўся за зяця, як каменны быў стары, яшчэ й казаў — добра якраз, мо там і зусім ухэйдаюць, дык яшчэ за прыстойнага чалавека другі раз замуж зайсьці Альжы можна будзе. Мала не скляла бацьку дачка за гэта, зусім ад яго адвярнулася. Ды балазе, ня так ужо ейнае гора й задоўжылася: надовесьні вярнуліся і Савоста і Зубрыцкі з тае «козы», нат і школу настаўнік адчыніў, і нат наравіста — пабеларуску... Ды ўжо нядоўга па тым папанавалі й Палякі — улетку «даёш Аршаву» пакаціла далёка іх, і хоць адкаціліся пасьля й назад, ды якраз-жа перад самымі Баркаўцамі стала — «граніца двух сьветаў», і то ўжо настала, на гады...

Ня пераажыць было старому «пану» Змышлевічу, што й так ужо сваю сьмерць пераажыў — не пераажыць было гэткага перавароту ў неспадзяванай славе сваёй. Гэтак адразу-ж па адыходзе Палякаў і зьвіўся іхны солтыс, адыйшоў на той сьвет нат бяз груку, бяз тэртусу, зь нікім не разьвітаўшыся, дачку й зяця-мужыка так і не прыгарнуўшы, не дараваўшы ім, як-бы дзеля іх гэта й тая слава ягоная так борзда закацілася, і сьмертухна падкацілася... Дачакаліся свайго дамавіка й помнік на вышках. Дачакаўся свайго й сам аўтар, каб перад сваім «таварышам чытатом» адправіць першую адходную аднэй із «засуджаных гісторыяй сацыяльных групаў» — групе «паноў» у мужыцкім быце, што й адыходзіла ў нябыт із старым Змышлевічам, у ягонай шляхоцкай асобе.

Даўно ўжо і Палякоў тых у Баркаўцох ня было, а ўсё яшчэ ня мог ачухацца Савоста ад іхнае «козы». Гэтая, другая ў ягоным жыцьці турма, хоць і патрывала куды карацей за тую першую, царскую, але больш далася яму ў знакі, у косьці. Хоць і не пакрышылі іх там, а нешта-ткі ці не адбілі Савосту ў сярэдзіне. Дык адлежваўся ўсё на печы, сваё запячкоўскае маленства спаганяючы. І, як тады, думкі-лятуценьні яго цяпер ізноў апанавалі. Толькі што ўбілася ў іх цьвіком цяпер ужо што іншае — тое, што прамільгнула было яшчэ тады, як камісары сілаю гэны «вялікі сход» разганялі. Думка аб сіле. Што значыць — сіла! Вось і Палякі

Літаратурны Дадатак

НАТАЛЬЛЯ АРСЕНЬНЕВА

Прыйдзе час і на песьню

Сябром-Паэтам

ІМКНІ, ПАЭТ!

Яшчэ ня знойдзены жывымі
натхнёнай песьні ідэял.
Імкні-ж, паэт
разьліся ў гымнах!
Дзіўны, сьвяты ці чуеш пал?
Няхай у тахт тваіх сугуччаў
і не трапляе сяньня сьвет,
Імкні!
Ці-ж раз,
адзін,
над кручай
тварыў ты ўжо свой запавет?
Ці-ж раз у белай поўні росквіт
ты верш, па слове слова, куў,
ці раз агонь распальваў боскі
у целе з гліны і пяску?
Імкні!
Ці-ж сум агністым джгалам
цябе ня джгае да крыві?
Ці мо' яшчэ табе замала
у нашай мове слоў жывых?
Іх шмат як зор, як зерняў жвіру
на срэбных плёсах нашых рэк.
Вучы-ж прысталых дыхаць шырай,
шугаць, за Родны Край гарэць!
Імкні!
Лаві ў крылатым лёце
чар слоў, што мглою растае...
Хай знае сьвет:
з усіх сьмяротных
іх дакрануў адно паэт!

КАБ ПАЭТЫ МАГЛІ

Срэбным каўшом цішыню
п'е за аселіцай месяц.
Плача ў тумане канюх...
Вершы ты йрваць можа вышаў?
Любы паэт!
Не растуць
вершы яшчэ на канавах,
на прытаптаным пяску
тропаў вузкіх і каравых.
Недзе ў глухім гушчары
папараць казачным птахам
крыльлем лапоча ў старых
елках...
Туды лепей плакаць
рыфмамі сяньня ідзі.
Гэнам твой плач зразумеюць
совы ці дзед-вадзянік,
дзівы ці гадзіны зьмеі.
Іх, як калісьці Арфэй,
ты й зачароўвай песьняй.
Сьвету ня ты ў галаве,
іншыя песьні ён весьціць...
Вось, каб паэты маглі
дзіды ці полымя коўтаць,
конскія жарты смаліць
перад карчомным натоўпам,
сажай упэцкаўшы твар
з собскай душы скамарошыць, —
мелі-б удосыць пітва,
ежы,
і славы,
і грошы...
Блазнаў вясёлых зямля
мае ў пашане і сяньня.
. . . .
Ці-ж каму ў сьвеце баляць
крыўды чужыя і раны?

ХОЦЬ ВЯСНА

Паддалася,
не бяз бою,
сьцюжа, зьбегла за мяжу.
Ужо зарой, ля вадапою
за вясною коні йржуць.

Тыдзень, два —
й на крыльлі сьмелым
яе ластаўкі прыймчаць.
Белай цьвільлю замяцеліць,
загарыцца малачай,
задыміцца жоўтым пылам
лог,
дзе пёраў залатых
нагубляе сонца, крылы
абтрасаючы з вады,
паплывуць чаўны хмурынаў
па нябёсных паплавох...
(Мо' растае крыгай сіняй
сум, што ў сэрцы дзесь залёг?).
Юр'я весела на выган
пугай статак пажане,
запяюць узноўкі шчыглы
— не паэты —
аб вясьне.
Запяюць,
аж гулам сьпеўным
наліецца ўся зямля.
Й толькі нашы песьні, пэўна-ж,
тут лазой не запыляць.
Ім ня стане
йрдзяных раньняў
над растаньнямі сьцяжын,
ціхіх плёсаў серабраных,
белых дзічкаў на мяжы...
Прагна сочачы вачыма
першы, шпаркі ключ гусей,
хоць вясна, —
тугой няшчымнай
захлынемся мы усе.
Ды няхай...
За год, за дваццаць,
але будуць у вагні,
ў пазалоце нараджацца
і канаць —
і нашы дні!

ЗАРАНА

Дадзела мне ў бубны і літаўры
нямоўчна біць,
сябе ды іншых суцяшаць.
Чакае й на мяне калісьці, недзе, старасьць,
хоць я й паэт, і я — звычайная душа.
І мне жадаецца уцехі і спагады,
і я-б хацела выплакацца ў смак
па тым, што некалі я называла «радасьць»,
а заўтра «смуткам» назаву, ці як...
Даволі!
Іншы хтось трапеча хай на ветры!
Хоць кроў, як вар бурліць, —
нам сьвету не сагрэць.
Гарбар із воўчымі вачыма мэтрам
яго ўжо вымераў, мармычачы
«памрэ».
І сіл у нас няма прагнаць за рэкі
яго і тую, што усьлед за ім брыдзе.
Ну што-ж,
пара і нам, відаць, самкнуць павекі
і лагаўя шукаць, як кажны зьвер.
. . . .
Навісьнуць нізка шэрыя галіны
ялін над намі...
шыльнік, як дажджом,
прысыпле цела,
безьліч носаў сініх
у зоры разатчэ наш новы дом.
І ціха будзе ў нас, і супакойна,
хай лютуюць вакол пажары і вайна.
Хай ці адна яшчэ зямлю угноіць
крывавая
ці восень,
ці вясна...
Ды не!
Не!
Не!
Зарана зашывацца
у логава на сон,
кідаць у горы сьвет.
Багаславёныя змаганьне, боль і праца!
Празь іх, хоць плачам мы, ірвемся —
ды жывем!
Нявесела,
а будзем у літаўры,
у бубны біць,
сябе ды іншых суцяшаць,
дарма, што нас усіх захлёствае варам
туга,
што і у нас — звычайная душа.

НЯ ТАК ЛЁГКА

Прысьвячаю пакліканым і непакліканым крытыкам

Ня так лёгка гаркою, агорклай агудай
змусіць нашыя вершы
навечна заплесьнець.
Яшчэ доўга блукаць
па гасьцінцах мы будзем,
раздаваць пакрысе
свае сэрцы у песьнях.
Ці адна яшчэ ў сьвеце вясна
у далоні
нам ружовых вішнёвых
пялёсткаў насыпле.
Ці ў вадзін яшчэ верасень
залатаклённы
мы душою
і сэрцам трывожным уліпнем?
Ці ня ўдосыць наплачамся мы па краіне,
як уздымем у песьнях Яе
на узвышшы,
ці ня раз не паэты
апырскаць сьлінай
будуць нас, або й славай ахутваць пышнай?
Ды хай вусны праклёнамі ў раны калечаць,
ці хвалой захлынаюцца крытыкі сьвету, —
што нам
іхнае ройна-шумлівае веча?
Не забраць ім ні неба,
ні сонца ў паэтаў.
Ані неба, ні сонца,
ні сьлёз, ні усьмешкаў,
ні ўсяго, што нам кажа
успыхваць і гаснуць.
Тут, у сьвеце злачынным,
у сьвеце бязгрэшным
не яны, —
мы аднойдзем няўлоўнае шчасьце!

ЛЕПШ ПІЦЬ ДА ДНА

Лісьцё — віхор іржавых зор —
над шахаўніцай вуліц кружыць...
Каб як лучыць у іхны хор
і нашым душам недалужным!
Каб навучыцца пазіраць
на ўсё, што робіцца —
з узвышшаў,
з усьмешкай боль пякучы браць,
сьпяваць,
хоць крыўда сэрца крышыць.
Мінаць калекаў і сьляпых,
як навакольле, — зь лёгкім сэрцам,
і ня кідацца ніцма ў пыл
ні прад жыцьцём,
ні перад сьмерцяй!
Ці-ж гэтак цяжка ізь лісьцём
пусьціць на вецер і пачуцьці?
Пачуцца тут адно гасьцём
нічым ня зьвязаным,
ня скутым?
Тады —
жылі-б мы, балазе,
і парасталі ў поўсьць і сала,
і сьпін ня гнулі-б у тузе
ні прад Хрыстом,
ні прад Баалам.
Адно —
ці-б гэта нам дало
дасюль нязнойдзенае шчасьце,
ці з сэрцаў сьпінула-б далоў
усё, што ўсьцяж яго нам засьціць?
І ці тады,

(Заканчэньне на 5-ай балоне)

тыя — займелі яе, а былі-ж зусім такія нядошлыя — ці мала іх у першай сваёй, царскай турме Савоста бачыў. А глянь — самі пачалі іншых у «козы» ўпраўляць. І хоць большая сіла аказалася — пад Варшаву адкаціла, ды ізноў, зыбраліся й з сваёй — адпёрлі, пакуль тут, каля Баркаўцоў, дзьве сілы вочы-на-вочы адна перад аднэй ня спыніліся. А ў нас — дзе ў нас сіла? Як і ў Савосты цяпер на печы — няма яе. А як безь яе? І як яе набрацца, як зьберці?

Гэтак, пастарэцку крэкчучы, варочаўся ў думках на печы Заблоччык, дзелячыся імі толькі з Зубрыцкім, як забягаўся часчасом той нядужага даведацца. А больш дык сам-на-сам із думкамі часаваць даводзілася. Мала стыкалася Альжа ў хаце за работаю гаспадарскаю, цяжка даводзілася ёй, небарачцы, за хворым гаспадаром. Балазе яшчэ парабка наняла адразу-ж, як Савосту ўзялі былі, бо як аднэй было даць рады. А як вярнуўся, ды не да работы — як і адпраўляць таго парабка было? Праўда, парабак, відаць, ня вельмі ўдалы рэчыўся — во й Каляды на носе, а ўдваёх з Альжаю ніяк малацьбы не даб'юць — калі гэта было ў Заблоцкіх? Аж неяк раз і зь печы, а дагледзелася Савосту, што нек ня так, як на гаспадыню, парабак той на Альжу пазіраць вучыцца... Ня ведаў датуль пачуцьця зайздроства Заблоччык — бяз бою Альжа яму далася, ня было ў яе ніколі нікога, апрача яго, ня было ў яго ніякага супарата, другога залётніка, ад якога трэ было-б дзяўчыну адбіваць. І пасьля, як жонкаю сталася, таксама ніколі ніякага прыклепу ня было, каб на жончыну сувернасьць-нясувернасьць нат уздумацца... А гэта... І што за малацьба ў іх там нескончоная? Якім гэта цэпам там ён махае? І перад Калядамі зьлез зь печы Савоста ды парабку сказаў, што па сьвятах ужо больш ня трэба яго — самі рады дадуць. Сыкнуў нат на Альжу, што зайкнулася — нядуж-жа яшчэ. А як па Калядох сам із цэпам тым пайшоў — як рукой адняло. Праўду кажуць: работа — лепшы лек нашаму чалавеку. Асабліва баркаўскому чалавеку, якога ўсёроўна і калом не заб'еш, ня тое, каб якімі «козамі» ці «двадзесьця пеньцямі».

Нарэшце і Клемка-камісар ізноў у Баркаўцох паявіўся, на Вялікдзень гэтым разам. І зноў да Савосты, як да роднага, як-бы й ніякіх тых «дыскурсіяў» ня было ў іх. А як сам Савоста на тое напамянуў — зусім іноси павёў Язучок. Іншая цяпер «нацпаліціка» выйшла, казаў, інтэрнацыянал (умеў ужо добра вымаўляць тое кручанае слова) — то інтэрнацыяналам, але-ж і нацыянал — нацыяналам, — тымчасам, пакуль што, пакуль той «васпраніт рот людзкой». Правільна, не раськідаць, а складаць трэба сваё, роднае, нельга безь яго — тымчасам, пакуль што. Дык якраз «адпадае» тое, на чым яны апошні раз із Савостам зацяліся былі, і пататоў няма чаго Савосту, «старому змагару», у Баркаўцох марнавацца. Што праўда, дык і тут яму якраз работа выйсьці можа, бо-ж і на «дзярэўню» цяпер новы пагляд, і ёй «новы нэп» мае быць. Праўда, на пытаньне Заблоччыкава — «а што гэта за Язэп — новы нэп?» — ня мог добрага адказу Язучок дабраць. Ну, значыцца, трэба людзям крыху дыхаць даць — пярэдых. «Дзярэўні»-ж асабліва. Цёмная яна, дзярэўня, «кулітуры» ёй трэба, школку трэба — і якраз родную, беларускую-дзеравенскую школку...

Аж падскочыў Клемка-камісар, даведаўшыся ад Савосты, што калішні настаўнік іхны Зубрыцкі тут, у Баркаўцох, даўно ўжо і бяз усякае «нацпаліцікі», а больш і не хаваючыся, гэтую беларускую школку дзяўбе. Закарцела яму адразу-ж да гэтага «старога» і, хіба-ж, таксама «змагара» — «змагаўся»-ж калісь няблага сваймі «лапамі» і з Клемкавым зашытым розумам — які-ж дурань будзе няўдзячны яму за тое цяпер? Ды ня ведаў настаўнік новага кірунку думак свайго безнадзейнага калісь вучня, і гэтым разам таксама зашыўся недзе, каб на вока яму ня ўспасьці — мала што, мо яшчэ й цяпер яму пад надвор'е ад тых «лапаў» сьвярбіць... Ня проста было знайсьці яго, але Клемка аж быту не даваў Савосту з гэтым, і нарэшце-ткі адшукалі. Несамавіта выглядаў настаўнік перад калішнім сваім вучнем і доўга ніяк ня мог ухапіць усяе тае зьмены ветру. Але як ухапіў, дык адразу-ж і захапіўся, і ўжо з энтузіязмам прыняць быў гатоў прапанову Клемкаву да абудвых — Заблоцкага й Зубрыцкага — выбрацца адсюль «на шырокія воды», да «нацработы» ў «рэспубліканскім цэнтры». Ды Савоста аступіў — пасьпеецца з козамі на торг, пачакаем яшчэ, прыгледзецца трэба, як яно запраўды ў вас пойдзе з «нэбамі» гэнымі — маем час. І меў-ткі ўплыў на настаўніка, згадзіўся й той, хоць ужо зусім быў угледзеў новы прывід «першага разьдзелу» свайго за Клемкавымі маляванкамі. Дый гэты не ўзлаваўся нат так, як раней, ад'яжджаючы назад у свой «цэнтр», раіў адно «думаць і надумляцца», а ён іх ужо так не пакіне...

І праўда — ад тых дат учашчаць пачаў у родныя Баркаўцы камісар, аж нарэшце мала ня штосыботы — шась і тут. Собскіх машынаў тады яшчэ, праўда, у камісараў не вялося, але казённая каламажка заўсёды знаходзілася да Клемкавых падарожжаў. Пэўна-ж, былі і глыбейшыя прычыны, што цягнулі яго ў Баркаўцы. Не раськіваўся яшчэ «нэп» той і паснавата жылося нат камісарам у горадзе, а ў Баркаўцох хоць і ...ўнаеды, а зь ядою — дай Божа ўсякаму. Дык найбольш падгадоўвацца і ўчашчаў сюды Клемка. І гадаваўся добра ў бацькавай хаце, нагадоўваўся на запас, на горад. Але потым больш такі Альжына гадаваньне-частаваньне ў Саваставай хаце ўпадабаў, усё часьцей і часьцей туды навядаючыся ды ўсё даўжэй і даўжэй там заседжваючыся. Няма чаго казаць, гаспадыня з Альжы была закатная, умела і прыгатаваць і пачаставаць з далікатнымі шляхоцкімі ўходамі й прымусамі, што пераняла з бацькаўскае хаты — адно слова, «кулітурная гаспадыня», хваліў Клемка. І рабіўся з гэтае Альжы ці не наймацнейшы магнэс, што цягнуў камісара ў Баркаўцы — ды ня толькі, як з гаспадыні... Адно, што Савоста ў сваім заўсёдным занятку падзапушчаную крыху гаспадаркаю не дагледжваў таго, што ня так даўна за тым парабком хоць і зь печы, а дагледзеў. Дый забыўся ўжо зусім на ўсю тую прыгоду з гэтым парабком (дый што за прыгода? Нічога-ж такоўскага там яшчэ й ня было...), і па жончынай сувернасьці-нясувернасьці ізноў і шманаць ня думаў.

Гэтак няшчасьце й звалілася зусім неспадзявана, як заўсёды гэта валілася нядоля на Заблоцкіх фамілію. Зрана нек хапілі курчы Альжу (што пакруглеўшы яна была апошнім часам — так і прайшло гэта паўз Савостава вока), а пад паўдня й парадзіла яна — ды ізноў, як тады, няжывое, а за гэтым зараз-жа й сама з душою да Бога... Ашаламанеў зусім Заблоччык. Ведаў добра, што ня ён тут прычынаю — ад тых дат, як першанец іхны няжывым на сьвет прыйшоў, такі страх перад дзецьмі апанаваў і Савосту і, здавалася, Альжу, што як мага абміналі абое, каб дзеці мець. Дык няўжо страх гэны ў Альжы перамогся нечым — ці бо — некім? І кім-жа, апрача?..

А Клемка якраз няўдоўга перад тым зьнік з Баркаўцоў на даўжэйшы час — так і сказаў, «кумпанія» нейкая ў іх мае быць, дык ня будзе часу адвінуцца. Толькі ўжо ладна па паховінах Альжыных паткнуўся ізноў сюды, а да Савосты — і зусім, як спэцкаўшыся... Спогадзь сваю заўдавеламу прынёс, гэткая-ж бо жанчына, гэткая гаспадыня, гэткая «кулітурная»... А вочкі — як у сабакі, доле бегаюць... Адно свой камісарскі наган на паясе чамусь раз-по-раз напраўляе-мацае.

Адылі, Савоста і тады ў думках сваіх да Клемкі так і не дайшоўшы быў — барджджэй нейкі «Зьмей» у яго тут перад вачыма віўся, дарма што вырас Савоста з усяе тае Заблоцкіх роду забабоннасьці. Дык зусім дарма было Клемку круціцца, як скурат на агні, а во добра зусім, зусім у пару, што здаўмеўся старую песьню сваю ўзнавіць: чаго марнавацца тут, у Баркаўцох, Савосту — цяпер наверх — удаўцу і, як палец, аднаму-адзінюткаму? Послух адразу займела цяпер песьня тая ў вушшу і ў душы ў Савосты — у душы апусьцелай, як і хата, што зусім вышасталася — старая ці цеперся ўжо ў вечныя хаты свае зыйшлі, а гэта й апошняя дружба, «летняе ночкі» дар у гадох — за імі туды-ж... Толькі й засталося ў душы тэй, што тое сваё, роднае, хоць і абязьлюдзелае таксама бяз найраднейшых сваіх, але ў груньце такі — адзіны да людзкага мост... Дык што — можа паспрабаваць? Як ня губляе тая пава свайго «пяра залацістага» на наш гразкі, скапытаваны двор — мо злаўчыцца дый выдзерці хоць пёрка з хваста ў таго Клемкавага чырвонага, крывёй маляванага фармазонскага птаха? Дый што больш?

Зубрыцкага ўгаворваць зусім ня трэ было — каб не Савоста, і так ужо ён даўно-б там, із Клемкам, быў. Перапусьціў сваю гаспадарку Савоста швагру — аднаму з прымакоў нябожчыка «пана» Змышлевіча, якому на тэй «панскай» спадчыне, як-бы й ні багатырскаю яна была, а поцесна пачувалася — было-ж іх, прымакоў, там ня ён адзін. Да гаспадаркі-ж хлопец ахвочы, дагледзіць, ня

АЛЕСЬ САЛАВЕЙ

За Афрыкай зь пяскамі залатымі

(З кнігі: «Несьмяротнасьць»)

ПАКІНУЎ Я...

Пакінуў я шаблёны сьвет уплываў,
здалося мне — абшар цьвіцеў зарой.
Да заваёваў свайго гэроя вывеў —
змагаўся ён, стаяў за чын гарой.
Але пад клум прыліваў і адліваў
ён спарахнеў, аброс імхом, карой,
паставіў дом ня з цэглы, а з картуны.
падуў віхор — і ўвесь канец фартуны.

СПАКОЙ

Хачу цяпер ад клуму й каламесы
спакой знайсьці для сэрца і душы.
А мой спакой — бы ветразь той бялесы:
ірвіся ў сьвет, ня знай сьляпой цішы;
пакінь зямлю — рубеж глухі, кумесы,
фальшывы цьвет на зраду ня сушы,
і ня гнібей на зваленай калодзе,
а гымн сьпявай жыцьцёвай насалодзе!

СЬЦЮЖА

Зьбівае з ног разьюшаная сьцюжа.
У чоўне сноў і сонца ня ўсплыло.
Цяпер ня сьпіш, усё імкнешся дужа
ступіць на дол, ухутаны ў цяпло.
Навошта-ж ты пра заўтра дбаеш, дружа,
калі ў цябе і сяньня ня было?
Надыйдзе змрок — якраз, калі сьвітае, —
і дагарыць надзея залатая.

ІДЗЕШ, ПЛЫВЕШ

Зы сьвету ў сьвет ідзеш, плывеш і едзеш,
ступаючы ці ў першы новы сьвет.
А паза ім у горы стогне недзе-ж
той кут, дзе быў гаспадаром твой дзед.
Над шэраняй шляхоў бясконцых згледзіш
хаморны змрок і сонца ўсплеск —
прасьвет —
ты думаеш: вакно — ці мо' яшчэ не? —
у дзедаў сьвет — канец тваго мучэньня.

УЗБУДАМ ХВАЛЬ

Узбудам хваль віраццa гнеўна воды
і пеняцца з распачай пад карном.
Куды плывеш? На час, ці назаўсёды?
Каму, скажы, пакінуў сумны дом?
Нязнаных зор ты бачыш карагоды,
знаёмыя — пад акіянскім дном.
За Афрыкай зь пяскамі залатымі
яны ў душы зіхцяць тваймі сьвятымі.

ПАЎДЗЁННЫ КРЫЖ

Цябе ніяк ня маніць сон суседаў.
Выходзіш зноў на пострап. Зноў глядзіш:
адылі там — цікавасьць Бог табе даў —
над позіркам гарыць, ня гасьне ўзвыш.
Сярод агнёў, якіх яшчэ ня ведаў,
праменіцца і сам Паўдзённы Крыж.
Пад роўнікам шукай тае плянэты,
дзе зноў над ім апынішся ўва сьне ты.

ЗОРЫ

Прыслухайся: да высяў клічуць зоры,
між іх і ў іх — і новы сьвет, і ты.
Пад імі — дол няўцешны, і суворы,
над імі — край сьвятлярна-залаты.
І паўтары — ня быў душою хворы
той пілігрым, што ня спыніў ляты
да воддаляў, яшчэ нікім нязнаных,
да зьдзейсьненьняў, бяздушшам не
таптаных

У ЦІШЫНІ

У цішыні, на ўскраі ночы цёмнай
ты думаў шмат аб сяньняшнім сваім.
Твая вясна пад жальбаю бяздомнай
і адцьвіла, і зьнікла, быццам дым.
А ты з душой юнацкай і нястомнай
ідзеш у дні заўсёды маладым.
І ажыве — хай толькі сілаў стане —
вячорны змрок у заўтрашнім сьвітаньні.

ЧАЎНЫ
М. С. і А. К.

Пры берагох Вяльлі блакітнаводнай
спыніліся самотныя чаўны.
Мае сябры, за ўцехаю прыгоднай
бяз нас цяпер не паплывуць яны.
Калушыць іх пад зоркаю праводнай
усплескі хваль. А нашы мроі-сны —
ледзь толькі мы павекі прызачынім —
усё лятуць да іх прасторам сінім.

У ДОБРЫ ЧАС

У добры час — сустрэчаў сьвет цікавы —
адведаў я няскончаны ваш дом.
Няхай у ім былі ўсяго дзьве лавы
і лава ў ім няхай была сталом, —
я ад душы вам зычыў шчасьця, славы
і келіх піў за вас, сябры, нагбом:
за ваш узьлёт, уцехаю спавіты,
за кут бацькоў, у сьвеце незабыты.

ЗАРА

Nature gives to every Time and Season
Some beauties of its own. (Dickens)

Дабрывечар, Зара! З каляднае ялінкі
цярушацца на дол пухнатыя сьняжынкі.
Успыхваюць агні праменьнем сьвечак-зор —
і гіне зь цемраю нязгода і дакор.
З агнямі цёплымі Зары Сьвятой Вячэры
узносімся і мы да тэй надземнай веры,
дзе неба, і зямля, і ён, і ты, і я —
пад Вышнім Спозіркам сугодная сям'я.
Душы злагодненай усьцешаньняў глыбокіх
стаюцца блізкімі пачуцьці ўсіх далёкіх.
Апошняя сьвяча гарыць, як Прыйсьце
Дня, —
нявіннасьць сьветлая, любоў і цяплыня.

ВОСЕНЬ
(Р. М. Рылькэ)

Спадару Божа, час настаў: пара
сукрыцца ў сьценях сонечным гадзінам,
пусьціць вятры ў палі красы й дабра.

Дазволь-жа йшчэ ў садох дасьпець пладом,
двума цяплейшымі даруй іх днямі:
няхай нап'юцца вышнімі дарамі —
салодка-цьмяным і густым віном.

Хто страціў дом — таму яго ня мець.
Хто сам — самому й знаць тугі абладу:
пісаць лісты, ня зводзіць з кніг пагляду,
ня спаць, блукаць праз гай, адзеты ў медзь,
пад неспакойным віхрам лістападу.

СЬВЯТАЯ
(На матыў Р. М. Рылькэ)

У полымі вайны народ марнеў ад спрагі,
сьцюдзёнае вады на'т з падарожнай плягі
ён і глынка ня меў. Дзяўчына — стройны
[стан —
пайшла шукаць ваду, лячыць народ ад ран.
Праз сьпеку, едкі дым малітвы несла Богу,
і стому зносячы, прасіла ўсім спамогу.
Ды вось пагляд застыг на юнаку адным —
ён быў паранены. На твары маладым —
воскова-жоўты сьцень, бясьсільля выраз
[цьмяны.
Сьхілілася яна, перавязала раны,
прынесла ў прыгаршчах крынічнае вады.
Яшчэ вам доўга жыць, юнацкія гады.

РАЗЬВІТАНЬНЕ

Паставіла на стол букет вясновых кветак
і адыйшла. А я — твайго адойсьця сьветак —
застаўся з горкаю, журботнаю думой;
ты безь мяне, яна-ж — думà Э усьцяж зы
[мной:
навошта ты прыйшла у мой гасьцінны хорам
ня ўцехаю спавіць, а сьціснуць, грудзі го-
[рам?
Бяз сэрца і душы агнём сваіх вачэй
запаланіць змагла. Куды было-б лягчэй
ня ведаць цяплыні, што застаецца лёдам,
ня песьціць пустыша, што вырасьце бяс-
[плодам;
ня быць прывабленым адойшлым ад вясны,
ня бачыць той букет — ня польны, не лясны.

Алесь Салавей

РЫГОР КРУШЫНА

МАЛІТВА ВЫГНАНЦА

Дай мне, Божа, здароўя і сілы,
дай прыгожай вясны Беларусі.
Хай ня ные душа да магілы
у пакутнай самоце і скрусе.
Дай народу ўрадліване збожжа,
захавай яго ў засеках, Божа!
Барані нашых блізкіх і родных,
і наш край у вызвольным змаганьні,
і скараных нявoляй, галодных,
і ўсіх тых, хто цярпіць на выгнаньні.
Барані ад напасьці варожай,
памажы нам зыйсьці з раздарожжа.
Божа, дай сьветлы шлях чалавеку,
Каб ня гінуў слабейшы ў прымусе.
Спраўдзі мары, што носім спрадвеку,
дай прыгожай вясны Беларусі.
Веру: прыйдзе такая часіна —
маці ўбачыць радзімага сына.

*
* *

Як матуля, пяшчотай мяне атулі
і сагрэй праменістым паглядам.
Мне ўжо мроіцца:
роем лятуць матылі, —
а ня сьнег — над аквечаным садам.
Гэта-ж тая вясна, у якой дзяцюком
я сьпяваў залатую заранку.
Ах, завея мяце
белы цьвет за акном.
Апусьці, дарагая, фіранку.
Гэтак лепш.
Гэтак будзе куды спакайней...
Маладосьць заціпліцца... паўстане.
Я пачую ў запеве зімовых завей
нашу чыстую споведзь каханьня.

Прыйдзе час і на песьню

(Заканчэньне з 4-ай балоны)

йдучы паўз нас,
паэтаў,
сьвет-бы ўсьлед ня кінуў:
« — Чым гэтак жыць,
лепш піць да дна
бяду і зьдзек,
або і згінуць!»

ПАЭТАМ

Ня крыўдуйце, што вашыя словы
йдуць так часта каменьнем на дно.
Яшчэ ў нерат напяты іх зловяць
рыбары,
пачакайце адно...
Сьвет бязьвінны, што ў чадным хаосе
братабойнай, упойнай вайны
ён забыўся аб ветрах, аб росах,
аб зялёных агнішчах зарніц...
Сьвет бязьвінны, што вочы людзкое
чарады
не красу далячынь
сяньня сочаць,
а лекі на раны,
кут, куды-б ад пакут уцячы.
Боль, які песьняроў разьядае,
ня турбуе нікога...
Баліць
сэрца ў кажнага...
Цяжка-ж, каб зграяй
бед асочаны ў песьню уліп,
захлынаўся паэмай ці одай,
упіваўся шчэ й вашай тугой.
Ня крыўдуйце-ж,
хай людзкасьць пяройдзе
праз дзікі, ненажырны агонь,
хай ачысьціцца з гною і бруду,
ўзьніме ськівы цяжкія павек,
зноў адчуе
як водырыць лубін,
як раса зіхаціць на траве...
А тады —
прыйдзе час і на слова,
што жыць будзе ў вагні і ў вадзе.
І, сьхіліўшы з пакораю голаў,
сьвет прад песьняю ніцма падзе!

Натальля Арсеньнева

спусьціць на пшык, дый карысьці ці мала памее, бо не захацеў Савоста зь яго — на Альжыну памяць, казаў — аніякае пасэсаршчыны лічыць. Зубрыцкага-ж гаспадарка — кніжкі адны, дый зь іх «Нивы» з дармовымі дадаткамі — чорт іх цягаць будзе, а «Нашае» — ці-ж так шмат? Дык раз-два і забраў абодвух — Зубрыцкага й Заблоцкага — Клемка-камісар у свой «рэспубліканскі цэнтар» — у Менск, на «адказную нацработу». Новы і апошні этап «дыялёгу» сяброў так і пачаўся.

Пэўна-ж, настаўнік Зубрыцкі адразу ў «народную асьвету» падаўся, спэктарам лёгка на пачатак уладзіў яго Клемка. Савосту-ж па зямельнай часьці пусьціў — меў-жа й сам Заблоцкі вялікае замілаваньне да тае «долі аратага», дык узяўся горача цяпер, каб як памагчы яе на роўныя ногі паставіць. А тут якраз пачыналі ўжо гаварыць пра тое, што й «Наша Ніва» калісь — і пра «культурную гаспадарку», ды нат і пра тыя хутары... І ўлёг у новую, а цікавую працу сваю Заблоцкі — балазе, памагала яна і на тыя дары нядолі пакрысе забывацца, што спустошылі так асабісты ягоны быт...

Колькі поўных працы над сваім, родным — дый здавальненьня ад гэтае працы — год пражылі сябры ў сваім «рэспубліканскім цэнтры», а зь яго, паводля абавязкаў і ахвоты свае, і па цэлай «рэспубліцы» нікаючы — колькі запраўды шчасьлівых кажнаму зь іх год. Зубрыцкі шпарка па службовай драбіне сягнуў, мала ўжо не да камісарства і ён дапінаўся. У партыю, ані думаючы, адразу падаўся, а Клемка моцна падпёр. Савоста-ж ня быў гэткі порсткі, болей ён «нізавую работу» ўпадабаў, па сёлах езьдзіць, «земляўпарадкаваць», падганяць нашых людзёў да культурнае гаспадаркі, да хутароў, пасёлкаў. Шмат дзе закладаў іх, адно што родныя свае Баркаўцы ўламаць ніяк ня мог, навет да пасёлкаў. Што праўда, шкадаваў крыху на сваё роднае мацней націснуць. Але швагру, што на ягонай гаспадарцы сядзеў — дыплём «культурнага» зусім заслужона, бязь ніякага круцельства, выгрыбіў. З партыяй-жа ня лез — і душа не ляжала нек, і гаспадарку зусім рашаць не хацелася. Здаволіўся адно «паліткатаржанствам», марку якога Клемка яму адразу-ж і бяз пытаньня вырабіў сваім такім-жа аўтарытэтам. Сам-жа Клемка-камісар за нейкі год із «рэспубліканскага» аж у «ўсесаюзны» цэнтар перабраўся, на нейкую вельмі-ж адказную, а бліжэй неазначаную — таямнічую «работу» (што за яна — ня вельмі цікава тады сябром было, іншыя былі цікавасьці, а гразы, здавалася, — ніадкуль ніякае). Гэтак яго ў нашых краёх ад тых дат і бачылі.

Борзда тыя колькі год сябром праляцелі. Зубрыцкаму здавалася нат ужо, што ён із таго свайго «першага разьдзелу» і ў другі во-во пераступіць (між іншага, зусім ужо й жаніцца наладзіўся быў дзяцюк, дармо, што ў гадох не малых, ды нек не адбіліся яны на ім, ніхто іх яму й не даваў — праца над сваім жаданым, дый яшчэ праца із задавальненьнем — не старыла, а яшчэ й падмаладжала). Дый Савосту ўжо зусім бачылася, як выдзірае ён (разам із Зубрыцкім дый з цэлаю яшчэ грамадою камратаў, зь якіх аўтар падаваў тут мімабегам колькі сыльвэтак папулярных «нацдэмаў» і нацыянал-камуністых беларускіх) пер'е, як не залацістае, то хоць чырвонае — із хваста таго крывёю маляванага фармазонскага птаха Клемкавага. Ды калі гэта было, каб доля каму-небудзь з Заблоцкіх ды надоўга ўсьміхнулася? Заўсёды-ж нядоля ў іх у галавах. І па колькіх тых шчасьлівых гадох пайшлі часы, перш незразумелыя, а далей і неспакойныя, трывожныя, дый зусім кручаныя. Ізноў «новая нацпаліціка» выходзіла, зусім адваротная й вываротная. Пачалі «нацдэмаў» паліваць, а тады й паляваць...

Аднае летняе начы, душнае і ад надвор'я і ад неспакою таго нутранога, кэркнуў чорны аўтамабіль і пад Савоставым акном. Трэйці раз у сваім жыцьці апыніўся ў турме Заблоччык. «Сьледзтва» павялі, да «нацдэмаў-прышчэпаўцаў» прышчапілі. Перш нек на жарты выглядала, а далей вырысавалася — не пярэліўкі. І нікога памагчы няма. Спрабаваў на таго Клемку паклікацца — гэта-ж ён проста за вушы выцягнуў, і ведае ён, што нічога такоўскага ня мог напракудзіць Савоста, і аўтарытэт мае — недзе там, у цэнтры, хай папытаюцца адно. Дык і вухам не вядуць.

Ажно раз, ужо на прыканцы таго «сьледзтва», цягнуў Савосту «выводной» — што арыштантаў водзіць, на чародны сэанс. Як звычайна, калі пачулася ззаду нечая хада калідорам, завярнуў яго тварам да сьценкі, як належылася ў такіх разох. Але-ж і Савоста навучыўся ўжо гэтак скасавурыцца, каб і тварам да сьценкі стоячы, а дагледзець, хто там ідзе. І ўвесь аж закалаціўся: то-ж Клемка-камісар, дый яшчэ які — з ромбамі на каўняры — гэта-ж ратунак! Пастарэў, праўда, азыс, ацяжэў, ды ён-жа Клемка! І Савоста, забываючыся на ўсё, мала ня кінуўся, як да маткі. Той прыстоіў — пазнаў, незаводна пазнаў, відаць было па ім — ды як вызьвярыцца раптам на таго небараку «выводнога»: «Завярні яму башку к сьценкі, чаво разінулсі? Што-б і цябе тваю атвярнулі, захацелась?» І праўда, мала не адкруціў Савосту тую «башку» асалапелы «выводной». Толькі як цяжкая хада рамбаванага начальства сьціхла зусім, рушылі далей. На тым тое спатканьне і скончылася. Не спрабаваў больш даходзіць ратунку Заблоччык, і яго ратаваць таксама ніхто ані падумаў.

Калі нарэшце із «сьледчае» турмы пхнулі Савосту ў «этапную» — больш знаёмых пачаў спатыкаць Заблоччык. На першага напароўся на называнага браценьніка свайго — цёткі Разэлі Вінцэсіхі найбольшага сынка — таго Юліка самасейку. Раскулачылі небараку, хоць гаспадарка тая — спадчынны Вінцэнтаў дзірванок — пажалься, Божа! Дык на этап у далёкі Котлас чакаў цяпер называны «кулак». А па ім і ўжо родны Савостаў брат — Пархім-гандлёўшчык тут-жа накруціўся. За часы «нэпу» вырас ён быў у запраўднага вялікага камэрсанта — па цэлым па Саюзе канцшахты вёў. Ды меў нюх — у пару «перабудавацца» пасьпеў, у каапэрацыю «пераключыцца». Тут ужо й «засыпаўся» на нейкай апэрацыі з мылам — ізноў забракла гэтага тавару, як «нэп» скончыўся. А які-ж-бы то быў Заблоцкі — Пархім Заблоцкі, гандлёўшчык пагатоў — каб на мыле зарабіць не захацеў? І зарабіў — той-жа «этап». Дык ніяк ня мог сабе даравацьтаго мыла і так знудзеў малодшаму брату свайму Савосту, толькі пра мыла тое гаворку заўсёды і вядучы. Савоста-ж іншага і сабе і сваім дараваць ня мог — таго, над чым і раней часам, ды замала, відаць, галовіўся — бясьсільля, сілы собскае занядбаньня-неназапашаньня. Дык аднойчы, як вельмі-ж ужо із мылам сваім дадзеў Пархім, войстра на яго асыкнуўся: «Ня ў мыле, браце, штука, а ў сіле!» Адно не зразумеў гандлёўшчык свайго малодшага, дармо, што й за хітрэйшага на розум сябе меў, не зразумеў і нат спалохаўся, ці ня з глузду Савоста ехаць пакрысе пачынае, дык ціханька адыйшоў на свае юрцы і пра мыла не зайкаўся больш, сам сабе ў думках толькі бясконца яго мылячы.

Адно калі «спусьцілі» ў этапную Зубрыцкага (а як-жа! І ён, і ў тэй самай «справе», што й Савоста, пэўна-ж!) — «дыялёгам» узяліся сябры за тую праблему сілы, як трэба, узяліся. Але-ж, сілу трэ было зьбіраць, а не разьзяўляцца! Былі-ж магчымасьці, усе магчымасьці былі! А цяпер — куды цяпер — позна...

«Вясна-красна на дварэ» была зусім, калі вывозілі Савосту з роднага краю — туды некуды, дзе вясна ці й бывае калі, а яшчэ, каб «красна»... Тут-жа поўнае ёю было паветра таго досьвітку, калі ўстаўлялі на турэмным дварышчы этап на станцыю гнаць (ганялі досьвіткам заўсёды, каб менш вачэй). І падалося на мамэнт Заблоччыку, што ня этап гэта, а валачобнікі — гэтыя шэрыя людзі зь мяхамі («сідарамі» павастрожнаму) за плячыма. Зараз вось пачынальнік высока завядзе — і «вясна-красна на дварэ» з усіх грудзей грымне...

Ды дзе тыя валачобнікі, дзе тая песьня! Зьвінела яна адно ў самога Савосты ў душы, як калісь, у маленьсьцве, у родных Баркаўцох:

Ды ляцела пава
ды павістая.
Вясна красна на дварэ.
Пагубляла пер'е
залацістае.
Вясна красна на дварэ.

І дармо, што ўсё, дармо што й этап гэты — ізноў, як тады пачынала зьвінець нанова і тая-ж надзея: «ану, можа! Можа калі і на наш гразкі, скапытаваны двор згубіць пава залацістае пяро... Ня век-жа разводзьдзе, і ў гразі-ж ня векаваць будзе».

«— Вясна-красна на дварэ... будзе — ану-ж!»

— Ану, давай! — гукнуў сваё турэмнае-стандартнае канвой, і этап цяжка захлюпаў па тэй-жа гразі векавечнай векавечнымі лапцямі і ўрэдкую — падкоўкамі ботаў...

Р. Склют

В. БІРЫЧ

Афрадыта-Ост

Нявэля

У вагоне, пэўна, яшчэ можна было знайсьці вольнае месца, але ён знарок застаўся тут, пры вакне ў калідорчыку ля ўваходу. Тут было зацішней, як ні глянь. Навет калі найстрашнейшае — «крымінальполіцай, контроле» — дык і то было больш магчымасьцяў для годнага адступленьня ў той ці ў той бок — зусім далоў, ці ў іншы вагон, ці навет праз гэты, быццам па «дакумэнты». Крыўдна-ж было-б уліпнуць цяпер, у дарозе назад, калі туды — зыйшло ўсё так гладка.

Яно праўда, як цяпер выглядае, ці варта было наагул выбірацца ў гэтае падарожжа за сьвет ды так улегцы, без аніякіх афіцыйных дазволаў і дакумэнтаў, з аднэй толькі згодаю зычлівага, як на вынятак, гаспадара-баўэра («бавора», як перакручваў па-свойму дзядзька Сымон гэты, такі ўсёзначэнны для ўсяго паднявольняга народу «аўслендэраў» і асабліва «остаў», дабрародны тытул непахіснай асновы й апоры вялікай нямецкай нацыі).

Але-ж, няварта было й рыпацца. Яна — зусім зьмянілася да яго, зусім-зусім не такая. Праўда, гэта ўжо можна было-б вычуць самому з апошніх лістоў, зь іхнае неакуратнасьці і ляканічнае, казённае сухасьці мала не афіцыйных адпісак. Дык-жа яно й вычулася папраўдзе, і фактычна-ж толькі й хадзіла — праверыць і пераканацца навочна. Цяпер, здаецца, усё ясна. Застаецца толькі, прыехаўшы, спакойненька вылажыць усё ў лісьце і, бадай, канцы. Будзе прынамся лягчэй, чымся ашуквацца далей, лягчэй, якбы ня было й балюча пры гэтым. Толькі хто ён той, дзеля каго гэтая зьмена? Можа сам Міколка — самы найлепшы, дасконны сябра? Не, барждзжэй за ўсё гэны, чорны. Такі прыкры, агідны яму заўсёды псыхалёгічны тып «сэрцаеда», а на самай рэчы — чысьцюткае вады «блатняка». Ну, але-ж дзяўчаты ў бальшыні сваёй, здаецца, ахвочыя ліпнуць якраз на гэткіх, навет калі й ведаюць добра самі, што чакае іх такая-ж доля, як мухаў на гэтых папяровых істужках, што разьвешваюць Немцы ў хатах улетку. Дый ці такое ў гэтым ува ўсім ужо дзіва? Зусім прыродна, калі ростань такая даўгая й далёкая.

А цяпер будзе яшчэ і поўная. Поўная ростань і поўная адзінота. Яно й лепш, што поўная. Няпоўная заўсёды карціць, цягне ў гэткія вось непатрэбныя й рызыкоўныя падарожжы. І тут, ля вакна, таксама лепш, што на адзіноце. Там, у вагоне, было-б куды прыкрэй — усе-ж прыглядаліся-б і рабілі-б сваю «кантроль» угледлівымі і ўедлівымі нямецкімі вачыма. А хіба цяжка пазнаць? Навет гэтая вопратка — анцуг, што ўдружыла прыхільная «баворава» нявестка, добрая, такая малочна-мляўкая Эльза з плача свайго мужа — цяпер жаўнера. Адразу выдае, што з чужога пляча, дарма, што зусім тутэйшы. Сядзіць на ім, мала не як на тым калку. Добра-б, каб займець собскі, зусім, на сябе шыты эўрапэйскі гарнітур — анцуг. Толькі што з таго? Навет і ў сваім анцугу не прабудзеш-жа ўвесь час зь людзьмі як рыба, змусяць-жа й разьзявіцца. А тут-жа незаўсёды навет і зразумець ухопіш, чаго заманулася таму ці іншаму гэру або фраў, ня кажучы ўжо, каб спраўна й гладка адказаць. Дый навет адзін акцэнт, вымова... А наверх, як кажнаму неспрактыкаванаму злачынцу — навіку, толькі й здаецца ўвесь час, што ўсе ўжо пазналі, ведаюць добра і толькі чакаюць на зручны мамэнт, каб выкрыць, выдаць, злавіць ненавіднага ўсім ім зладзюгу-аўслендэра, можа бандыта, прынамся — паразыта, што прыпхаўся знарок на іхны белы хлеб і аб'ядае бяз жалю й сумленьня, з горла выдзірае, аддзірае ад скупых і так [illegible]ных карткавых «абшнітаў». Бо ня бачыць і ня хоча бачыць ніхто, як робіцца ім-жа гэты агорклы чужы хлеб, робіцца запраўды [illegible] поце аблічча...

Не, не пабыць доўга й тут самому на адзіноце. Вось прэцца — і чаго?.. ды якраз да вакна, да ягонага вакна, як-бы не магла застацца там, дзе была... Праўда, на такія вульгарныя вызначэньні не заслугоўвае ніяк гэтая дзяўчына — маладзенькае, далікатнае, эфэмэрнае проста стварэньне. І навет прыгожая. Яшчэ ўчора аднагодна прыйшлі зь Міколкам да выснаву, што Немак прыгожых няма. Дык хіба даводзіцца перагледзіць прысуд? Ну, выняткі-ж бываюць заўсёды і ўсюды. Запраўды, вельмі прыгожая, навет бездакорна прыгожая, тонка, далікатна-квола і пры тым неяк сарамяжа прыгожая. І на твары, на вуснах ніякага маляваньня: маладосьць і хараство не патрабуюць ані паправаў, ані ўдасканаленьняў, толькі дурная нясмачніна можа дапусьціцца да гэтага. А тут-жа чыстая Афрадыта, вось-вось із шумавіньня морскага народжаная, Афрадыта ў дзявоцтве, не — лепш — Афрадыта гімназісткаю. Бо пэўна-ж яшчэ вучаніца, хоць-бы сабе й апошніх клясаў. Пад гэтым на ўсе гузікі зашпіленым плашчом вычуваецца бранзовы форменны хвартушок, бо толькі ён пасаваў-бы да гэтага глухога каўнерыка ледзь не пад бараду, што відаць знад плашчовага каўняра. На тонкіх пальцах абедзьвюх рук, што зачапіліся за бераг неапушчанага да канца вакна — ніякіх пярсьцёнкаў: яшчэ не заручаная і можа навет не каханка. Пэўна, дрыжоная дачушка старэнькіх таты й мамы — фаті унд муті, якіх-небудзь дробных крамнікаў у сярэднявечным гатычным мястэчку... Ну, але-ж ня выпадае так доўга й пільна разглядаць усупор ды вывучаць, рабіць тую-ж «контроле вачыма», ад якое тут сам хаваецца. І небясьпечна навет... Наагул, ці ня лепш пашукаць зусім вольнага вакна ў нейкім іншым вагоне?

... Ці ёсьць у яго агонь? Агонь то ёсьць... Вось табе і «Афрадыта-гімназістка» — адразу разьбіваецца, гасьне з гэтым «агнём» адтвараны фантазіяй вобраз. Хоць гэтыя Немкі ўсе блізу кураць, ад дзяўчатаў таксама, і да гэтага ўжо тут прывыклася. Гэта толькі дома калісь нек аж ніякава было бачыць жанчыну, дзяўчыну пагатоў курачы. Толькі адкуль яны бяруць? Гэтая-ж мусіць, паводля гадоў, яшчэ й на куртатую жаноцкую раўхэркарту, на собскую, правоў ня мае. А зацягваецца, як сталы курэц. І яе гэта навет ані ня псуе: пэўна-ж, прыгожай — усё прыгожа. Далікатны дымок добрае, даваеннае мусіць яшчэ цыгарэты дражліва казыча ягоны нюх. Сяньня і з гэтым ізноў ані не пашанцавала. На гэнай дурной і глухой станцыі — хоць-бы адзін канчар — «бычок». Гнілая правінцыя. А што — набрацца нахабства раптам і бахнуць, каб пакінула, хоць «сорак»?

Адно, што ў ейнай мове ня знойдзеш такіх спэцыфічных і выразьлівых тэрмінаў напоў «блатных». Хіба было-б — «фірцыг», ці можа «оксляйн»? Бітэ, лясэн зі... Сьмех!..

А ткі праўда мусіць, што думкі могуць перадавацца наводдаль, як праз радыё. Асабліва — думкі курца курцу. Хоць тут барждзжэй простая, звычайная павіннасьць узаемнай ветласьці. Але, ён курыць, ды — шчыра дзякуе: ня стала-б у яго сумленьня эксплёатаваць чужую ветлісвасьць ды рабаваць людзей, асабліва цяпер, калі з гэтым так «кнап» і асабліва тут, у дарозе. Зусім ня так «кнап», як ён можа думае, а што ў дарозе, дык у дарозе-ж усё прасьцей і лягчэй, у дарозе зусім няма патрэбы саромецца й далікаціцца. — А ёй гэта якраз падарунак на дарогу. Няхай-жа ён возьме — «нээмен зі дох». І як тут было ўстояць перад гэтым намагальным нямецкім «дох», дый праўда — чаго так ужо далікаціцца? То пра «сорак» думаў «бахнуць нахабствам», а цяпер ад цэлых ад «сту» адмаўляцца?

Пакручастым дымком дзьвюх цыгарэтаў павілася й перавілася гаворка. Лёгкая ад пачатку, як гэты дымок. А зь ёю адразу пачало гаварыцца гэтак лёгка, як із сваёй і даўна знаёмай. Пэўна-ж, прыгожай — ня толькі ўсё прыгожа, але і ўсё лёгка. І ён зусім няўзнак сабе самому неўзабаве ўцягнуўся, і ад звычайных аднаскладовых мармытаньняў пацьвярджальнага ці адмоўнага характару пачаў удавацца аж у шчырэйшыя й даўжэйшыя выказаньні, ды навет зусім гладка, зрэдку толькі ўдала і ўмела ўспамаганы ейнымі трапнымі ўстаўкамі. Гэта ўжо ня так цяжка — вольна гаварыць панямецку, навет зь ягонай моваю. Трэба толькі адкінуць зусім той «страх мовы». А галоўнае — каб было зь кім гаварыць. Дый тое ўсё, што яна гаварыла, — разумелася таксама адразу й дарэшты. Праўда, і яна як-бы старалася тарнавацца да ягонага разуменьня, дабіраць словы, быць асабліва дабітнай. Ну, але й наагул лягчэй разумець, калі чалавек гаворыць добрай інтэлігэнтнай, літаратурнай мовай, а не якім-небудзь паганым дыялектам, як гэныя «баворы»...

... Прыгожыя мясьціны, ці-ж няпраўда — ніхт ваар? Ці ёсьць такія на ягонай бацькаўшчыне? О, так, гэта-ж адразу пазнаецца, што ён нятутэйшы. З усходу? Яна й сама так падумала адразу-ж. (Вось бачыш! Ну, але-ж хіба дарма — гэтак-ж ніякае не... «крымінальполіцай, контроле»!). На ўсходзе, яна чула, таксама ёсьць вельмі прыгожыя куткі... Ці няма ў яе на ўсходзе каго... каго блізкога? На экране ягонай сьведамасьці, дзесь на заднім пляне і зь нейкім прыкрым адценьням — (зайздроства? І ўжо?) — мільганула выляксаваная постаць завадзкога «арыйца», нейкага лейтэнанта ці як... І шле ёй лісты пра «прыгожыя куткі ўсходу», як той гаспадароў Ганс сваёй малочна-мляўкай Эльзе... (Але-ж на пальцах няма пярсьцёнкаў, сам зацеміў адразу-ж...) — Ці ёсьць у яе хто на ўсходзе? І так, і не... Не, цяпер няма. (Аж адлягло неяк, і зьнік з экрану той франт-лейтэнант? Гэта-ж зусім, як у яго самога — **цяпер** няма. «Родныя душы»?) Ды хто цяперашнім часам ня ведае, ня чуў аб усходзе?

Але, ягоная бацькаўшчына прыгожая. Ды часам зусім-зусім падобная да таго, як тут. Часта — у лесе асабліва — яму здаецца, што ён у сябе дома. Праўда, часта тут бывае яшчэ прыгажэй, як дома, толькі што чужое... — Вось гэта й ня добра — чужое ня можа быць прыгожым, сваё заўсёды найпрыгажэйшае. Ну не, ён із гэтым ня можа пагадзіцца, Вось прыкладам, яна сама... (Адкуль толькі бярэцца гэтае... нахабства?). Ён шчыра мусіць сказаць, што ня бачыў яе, думаў, што зусім няма прыгожых сярод Немак (ну й цяў!). А цяпер ён гатовы прызнаць, што й на бацькаўшчыне ягонай ці знайшлася-б ёй роўная... (Вой-вой! Ну й панёс! Адкуль толькі бярэцца? Дурань, дурань, бот, боўдзіла, «ост» няшчасны!).

Яна засьмяялася, дзякуючы за камплімэнт. Не, ні засаромелася — гэта адразу здалася толькі была сарамяжнай і гімназісткаю. Мусіць, ужо прывыкшы. Каб ведаў — быў у яе адзін знаёмы, навет больш — сябра маленства... Яна абнізіла голас — айн юдэ, Жыд. Дык жаліўся ёй, як даймаюць глыбака яго камплімэнтамі, што ён непадобны да Жыда... — Але, але, ён і сам добра знае гэта на сабе: яму таксама часта спрабуюць лісьціць тым, што непадобны да «ўсходніка» (гэта, каб і яна ведала — цэлая праблема ў іх, «на ўсходзе»: падзел на «заходнікаў» і «ўсходнікаў»...). Толькі ён зусім не хацеў так... (дурань, бот). Не, і яна нічога... На нямецкіх жанчынаў і яна нявысокіх паглядаў. А што да яе асабіста, дык ейная р а с а в а я г о р д а с ь ц ь (падчыркнена) завысокая, каб яе можна было даткнуць зграбным ці нязграбным «камплімэнтам»...

Гаворка абарвалася прыкрымі яму моўчкамі. Здаецца, зарабіў. Ужо й да «расавае гордасьці» дайшло — шануйся, хлопча! А так было ўсё добра — цяпер пакрыўдзілася, пэўна. Ну але — назад у вагон... няхай ён выбачыць на часінку...

Дудачкі. «на часінку» — так ужо яе, мусіць, і бачылі... Выбачэньне-ж толькі звычайная ветласьць, павінасьць ветласьці... Усё папсаваў, сам папсаваў, ідыёта кусок! А як шкода... Якая цікавая і, відаць, глыбокая дзяўчына, ня толькі адно, што прыгожая...

Не, ткі варочаецца назад, толькі ледзь плішчачы вялізны нямецкі сутнік — кофэр. Ну, куды гэта варта, хіба ня мог ён? — Не, дзякуй, яна звыкла заўсёды сама сабе даваць рады. (Зазлавалася ткі?).

Ёй ужо высядаць на наступнай станцыі?, О, не, яшчэ далёка-далёка... А кофэр — праўда, усе свае рэчы — яна прынесла, каб можна было сесьці. На ім так добра й выгадна сядзіцца, будзе й яму месца. Ну, хіба ён паважыцца цясьніць? Але тое самае намагальнае, «дох» пасадзіла поплеч зь ёю, у зусім-зусім цеснай блізіні, што адразу моцным хмелем дала ў голаў. Яна пэўна злуецца на яго, на дурнога? О не, ані. Не, проста ёй заўсёды вельмі прыкра, калі сваё паніжаюць перад чужым. І ён не павінен гэтага рабіць ні перад ёй, ні наагул. Добра?

Гаворка ўзыйшла зноў на ранейшыя рэйкі нязмушанасьці й шчырасьці. О, як умее яна цягнуць за язык, разьвязваць язык, і то зусім няўзнак. І ён выкладаў перад ёй ужо ўсё-ўсё, і пра бацькаўшчыну, і пра сябе. Пра тых... катаў. Яна чула таксама й чытала. Яна верыць, што гэта — зусім не разьдзьмутая прапаганда, як думае шмат хто з тых, што не перажылі самі. Няхай будзе пэўная — гэта яшчэ далёка ня ўсё гаворыцца й пішацца, ніякая не прапаганда. Але цяпер ужо ён разважліва спыніўся перад тым, каб не закрануць і ўсяго, што рабілі й чаго не рабілі там, «на ўсходзе», і мала лепшыя ейныя суродзічы... Няхай, лепш не чапаць гэных пытаньняў, «расавых», а з другога боку —блізкіх і да абсягу «крымінальполіцай»... (Усё можа быць, трэба быць пільным з усякім. І так за гэтай зюканінай зусім забыўся на гэную небясьпеку й кінуў сачыць. Можа ўліпнуць зусім, як рудая мыш... Хіба, што, яна тут, як анел-ахоўнік...).

Дык проста перайшлі на жудасьці вайны й фронту — хто гэтага ня чуў цяпер, хоць і сам можа не заўсёды бачыў? Жудасна, фурхтбар... Дый як ня бачыў? Калі-ж цяпер і тут фронт, усюды фронт. Калі-ж і цяперака во, якга, можа гакнуць і заскавытаць трывога — алярм, люфтгэфар, люфтангрыф... Праўда, што апошнімі днямі неяк сьцішылася, нат на Бэрлін каторы дзень не наляталі — пярэдых. Адпачываюць пэўна, рыхтуюцца да новых навалаў... Толькі над гэтым ня варта лішне сушыць мазгі — алярм на тое й алярм, каб ім загадзя не галовіліся, а адразу, як па галаве... І яму таксама не хацелася алярму, ані так якога-небудзь найменшага закалоту ці замарокі ў мілай такой гаворцы. Дык і ўзгаварылася пра мілае, аж пра інтымнае навет... Нек само сабой вывязалася й пра гэтае падарожжа... Ага, дык вось чаму і яна яму ўспала адразу на вока, што такая ўжо прыгожая (а ткі згадала мусіць, шэльма!). Ну-ну, няхай ён не правуецца й не саромеецца, гэта яна так, жартуе (таксама сьмела, халера!). А тая яшчэ можа адумацца, ягоная сяброўка, адумацца й зьвярнуцца назад да яго. Гэта часта бывае. Пэўна, трэба выявіць цьвёрдасьць, але й захаваць сваю вернасьць, каб умець і памякчэць, калі-б надыйшоў мамэнт. Калі толькі ён запраўды кахае. Кахаў? Гэта ўжо горш. Кахаў — гэта ўсяроўна, што й не кахаў. Няма таго, што ўжо мінулася. Ёсьць толькі тое, што ёсьць сяньня і што — поўная гарантыя — ня мінецца заўтра...

Сядзелі на кофэры поплеч, уставалі й стаялі ля вакна, таксама поплеч-цясьнютка, ізноў сядалі. І гэта ўжо неяк было так, як і трэба. П'яніла, праўда, І час-часом мацней давала ў голаў. Гаварылі ўвесь час і таксама ўвесь час курылі. Яна й гаварыла найбольш курачы, як-бы праганяла дымам словы ці словамі дым. Курыла часта, блізу бязупынна і ўсё частавала яго. Ужо й не адмаўляўся, хоць даўно, а мо й ніколі так шмат ня курыў, і гэта, разам зь ейнай блізінёю, узбуджала яшчэ больш (балазе, хоць, што нямецкія цыгарэты, навет добрыя даваенныя, не такія моцныя). Якімі аднак сібернымі курцамі бываюць гэтыя Немкі, і такія яшчэ маладыя! Праўда, яна пакідала вялікія канчары — «бычкі», але што-ж, калі ўсё — за вакно... Ну, гэта цяпер ужо невялікая сьмеласьць ці нахабства будзе скарыстаць із гэтага: вось, у яго ёсьць адмысловая пушачка, дык чымся выкідаць гэтулькі дабра за вакно...

Сьмяялася доўга й шчыра, дакляравала здаваць яму акуратна ўсе недакуркі ў пушачку. Дык ужо давялося прызнацца, як адразу хацеў папрасіць «сорак». Ну й чаму гэтак не зрабіў — куды гладзейшым быў-бы пачатак, заўсёды лепш, калі першую ініцыятыву выяўляе не дзяўчына... Не, а што да гэтага, дык звычайна яна ня курыць так шмат, хоць і праўда, гэта адно зь ейных... захапленьняў, ці што, і то яшчэ бадай адмалку, калі з гэным сябром маленства... Звычайна ўсё-ж курыцца менш, не таму, каб цяжка было з даставаньнем — ані не, ёй гэта зусім лёгка (так, і ён у гэта верыць, што ёй усё лёгка) — не, наагул лёгка ня толькі ёй, а кажнай дзяўчыне, адно ўмеючы, дастаць што хаця, ня толькі цыгарэты, і навет цяперашнім часам, дый то — нічым ня рызыкуючы й не авансуючыся... Трэба толькі ўмець. Ну, а што ў дарозе — дык-жа заўсёды, як у дарозе, адны — і гэта найбольш — бязупынна ядуць, як ніколі дома, іншыя — зноў — кураць. А яна-ж казала ўжо, што гэтыя цыгарэты ёй падаравалі добрыя людзі якраз на дарогу, дык значыцца, за дарогу іх і спажыць трэба.

Стаяла цяпер ізноў ля вакна, за якім ужо западала цёплая жнівенская ноч. Пакацілася зьнічка на ня зусім яшчэ сьцямнелым, а ўжо пакрысе зорным небе. Як прыгожа, ніхт ваар? Вось яшчэ, колькі разам. Гэта-ж цяпер якраз жнівень, канец жніўня, калі яны ападаюць цэлымі дажджамі. Хіба гэтыя зьнічкі не падобныя да нас — людзей, не — ніхт? — Але, у ваднаго паэты ягонае бацькаўшчыны ёсьць прыгожы вершык аб гэтым. Ці ня можа ён успомніць і прарэцытаваць ёй хоць крышку? Яна хацела-б толькі паслухаць, як гучыць ягоная родная мова. Калі ласка, з прыемнасьцяй. І ён прачытаў ёй Багдановічава «Глянь, як зорка у цемню ляціць» — знаў-жа паэту мала не ўсяго напамяць, як і іншых некаторых, улюблёных. Ёй падабаецца — так мілагучна (камплімэнт хіба?). Ёй навет здаецца, што яна разумее — не, вычувае тое, аб чым тут хацеў сказаць паэта. І яна — бадай з дакладнасьцяй, а ў галоўным, прынамся, зусім беспамыльна — перадала настрой і навет думку верша. Ну, ці-ж не... д'ябліца, ці-ж няпраўда?

(Заканчэньне ў наступным нумары).

В. Бірыч

ВЕСЬНІЯ НАДЗЕІ

5Ц

Зацьвілі надзеі
ў ясны дзень вясновы:
людзі-дабрадзеі
дом збудуюць новы.
Будуць маладыя
ладзіць навасельле.
І найду тады я
да іх на вясельле.
А сягоньня сініць
смутак мае вочы.
Сьніцца мне гасьцінец
і сяло на ўзбоччы.
Маё сэрца бачыць
абразы старога.
Мірсьціцца, маячыць
простая дарога.
Чараты над рэчкай
і з каткамі лозы...
і мая засечка
на кары бярозы:
памятка спадзеву,
што калі вярнуся,
соку таго дрэва
смагнучы, нап'юся.
Я нап'юся соку,
і памаладзею.
Так... Нясу высока
веру і надзею.

Рыгор Крушына

МІКОЛА СЭР-ПРУСКІ

МОЛАДАСЬЦЬ

Эх, моладасьць, моладасьць, шчасьця пара —
мая ты купальская краска!
Ты — ясная радасьць, уцехі зара,
жыцьця ты чароўная казка.

Я часта цябе ўспамінаю цяпер,
той час разуквечанай долі...
І шкода мне вельмі і сумна бязь мер,
што ты больш ня прыдзеш ніколі.

Прайшла назаўсёды, зьнікла навек,
ўспаміны цямнець пачынаюць...
Забрала каханьне, і гордасьць, і сьмех,
нат ў сэрцы агні патухаюць...

Эх, моладасьць, моладасьць, шчасьця пара —
мая ты купальская краска!
Вярніся назад, хай яшчэ хоць адна
ажыве так чароўная казка!

1952

НЯ ПЛАЧ, МАТКА

Ня плач, матка, па сыночку
ды ня ўсхліпвай буйна;
не праседжвай кажну ночку —
лепш засьні спакойна!

Будзеш спаць і сон прысьніцца:
прыдзе сын у госьці
на часінку падзівіцца
ў хату маладосьці.

Зь ціхім плачам на парозе
ты яго спаткаеш
і ад шчасьця у трывозе
ціха прывітаеш.

Прыгалубіш, ў вочы глянеш,
возьмеш за далоні
ды у сына распытаеш
аб жыцьці, аб долі.

На аблічча ў твайго сына
цень ўспамінаў ляжа.
І табе ён, сіраціна,
аб усім раскажа.

Дык ня плач, як прыйдзе ночка,
і ўдзень ня журыся.
Лепш ты шчыра за сыночка
Богу памаліся.

1953

Мікола Сэр-Прускі

У СПРАВЕ ЗБОРНІКА ЭМІГРАЦЫЙНАЕ ПАЭЗІІ

На запытаньне некаторых паважаных Аўтараў выясьняем, што далёка ня ўсе друкаваныя на балонах «Бацькаўшчыны» творы, навет з гледзішча на разьмер друкаванага цяпер зборніка эміграцыйных твораў нашых паэтаў і пісьменьнікаў на чужыне, могуць быць у ім зьмешчаныя.

Некаторыя зацікаўленыя ў зборніку прапанавалі зьмясьціць у ім кароткія аўтабіяграфіі й фотоздымкі Аўтараў твораў, надрукаваных у зборніку. На жаль, многія Аўтары, з гледзішча на бясьпечнасьць сваіх родзічаў, што асталіся на бацькаўшчыне, адмовіліся зрабіць гэта. У сувязі з гэтым Выдавецтва ня мае іншага выхаду, як не зьмяшчаць нічыіх аўтабіяграфіяў і фотоздымкаў.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

АБН ідзе да канчальнага развалу

У артыкуле Ст. Крушыніча «АБН перад аздараўленьнем ці канчальным разваламі», зьмешчаным у «Бацькаўшчыне» за 25 сьнежаня 1953 году, была пададзеная грунтоўная аналіза цяперашняга ненармальнага стану ў АБН (Антыбальшавіцкім Блёку Народаў) і быў зроблены наступны правільны вывад: «або АБН будзе поўнасьцю аздароўлены або наступіць ягоны канчальны развал. Які лёс спаткае гэтую арганізацыю, залежыць будзе выключна ад сп. Стэцькі і стаячай за ім Арганізацыі Ўкраінскіх Нацыяналістых, канкрэтна ад таго, ці Ўкраінцы згодзяцца падпарадкавацца бальшыні, ці і надалей будуць ігнараваць ейную волю. У вапошнім выпадку развал АБН станецца няўхільным».

Вось-жа далейшыя падзеі, што наступілі ў АБН пасьля надрукаваньня ўспомненага артыкулу, паказваюць, што сп. Стэцька, падтрымліваны паслухмянымі яму некалькімі прадстаўнікамі ў АБН ад іншых нацыянальнасьцяў, пайшоў па лініі поўнага развалу гэтае арганізацыі. Гэтай лініяй зьяўляецца поўнае ігнараваньне й ламаньне ім статуту АБН і ягоных ранейшых пастановаў, якое наагул зьяўляецца беспрэцэдэнтным у жыцьці якой-небудзь арганізацыі.

Але спачатку прыгледзімся да найсьвяжэйшых падзеяў у АБН.

Ня гледзячы на ясныя й дакладныя пастановы ЦК АБН з 6. 11. 1953 аб скліканьні на 20. 11. 1953 паседжаньня ЦК, якім павінны былі быць разгледжаныя ўсе супрацьзаконныя й супрацьстатутовыя дзеяньні прэзыдэнта АБН сп. Стэцькі, гэтае паседжаньне ня было ім скліканае. Сп. Стэцька, падаўшы прычыны паездкі ў Рым, даў быў слова гонару др-у Гэндлю, інж. Глазкову і др-у Пэкэльскаму пасьля павароту з Рыму склікаць гэтае паседжаньне ЦК для абмеркаваньня ўсіх пытаньняў, зложаных у пісьмовай форме дэмакратычнай бальшынёй АБН. Сп. Стэцька свайго слова ня стрымаў і, замест афіцыяльнага паседжаньня, склікаў прыватнае паседжаньне сяброў АБН на 30. 11. 1953 г.

На гэтым паседжаньні, якое трывала 6 гадзін, ясна выразілася няпрымірлівая палітыка фашыстаўска-таталітарнае меншыні. У сьвятле гэтае палітыкі ўсякія спробы паняволеных народаў навязваньня супрацоўніцтва з амэрыканскімі палітычнымі коламі, як і самая арыентацыя на Амэрыку разглядаюцца як шкодныя й неадпаведныя. Гэта й выказалі поўнасьцю на ўспомненым прыватным паседжаньні Славакі др. Дурчанскі і др. Пакорны ды Грузін князь Накашыдзэ. Цікава паўстае пытаньне: у сяньняшнім сьвеце існуюць толькі дзьве палітычныя сілы — адна дэмакратычная, узначаленая Амэрыкай, а другая камуністычная. Трэйцяй сілы няма! Дык калі ўважаць арыентацыю на Амэрыку за палітычна шкодную, няўжо гэта абазначае, што трэба арыентавацца на камуністычную Маскву?

На гэтым прыватным паседжаньні сп. Стэцька ізноў даваў публічна слова гонару, што ён скліча афіцыяльнае паседжаньне ЦК АБН не пазьней 20. 12. 1953 г. Калі-ж пасыпаліся галасы, што ягонаму слову ўжо нельга верыць, дык ягонае слова падмацавалі сваім словам прадстаўнік Туркестанцаў Каюм Хан і прадстаўнік Грузінаў Алшыбаеў, гарантуючы, што гэтым разам сп. Стэцька слова сваё датрымае.

Аднак даўно ўжо мінула 20. 12. 53 г. і мінула таксама 20. 1. 54 г., а сп. Стэцька гэтак і ня думае склікаць паседжаньня ЦК, парушаючы гэтым ня толькі законнае дамаганьне дэмакратычнай бальшыні, але і статут АБН, які ў § 23, пункце 4, прадбачыць скліканьне паседжаньняў ЦК АБН ня менш двух разоў у месяц. А тут ад 6. 11. 53 г. прайшло ўжо тры месяцы і ніводнае паседжаньне ня было скліканае. У сувязі з гэтым дэмакратычная бальшыня АБН, згодна § 22, пункту 7, статуту, падала афіцыйную заяву аб скліканьні Кангрэсу АБН не пазьней 31. 1. 54 г. Але хутка й 31. 1. 54 г., а аб скліканьні гэтага Кангрэсу ня чуваць таксама.

Фашыстаўская меншыня АБН баіцца афіцыйнага скліканьня паседжаньня ЦК, а тым болей Кангрэсу, усьведамляючы, што бальшыня яе не пахваліць за дасюлешнюю беззаконную практыку й палажыць гэтаму канец. Так як апошнія падзеі ў АБН сталіся ўжо ведамыя шырокай грамадзкасьці і схаваць іх ужо нельга, меншыня павяла ўсемагчымыя спробы разьбіць дэмакратычную бальшыню АБН, якая дзеіла дагэтуль адназгодна. Калі-ж гэтыя спробы не ўкаранаваліся пасьпехам, сп. Стэцька із сваімі пасьлядоўнікамі ліхаманкава прыняліся за тое, каб усякімі сяродкамі, ламаючы статут і ранейшыя пастановы ворганаў АБН ды адкідаючы прынятыя ў грамадзкасьці этычныя нормы, забясьпечыць сваё таксама.

Няўдала паслугоўваючыся мэтадамі Керэнскага, гэтая меншыня пачала ўцягваць у АБН паслухмяных сабе кампаньёнаў, з палітычнага гледзішча фашыстаўскіх недабіткаў, а ставіць паза рамы АБН ягоных даўнейшых сяброў, якія адносяцца нэгатаўна да сяньняшняй палітыкі АБН. З гэтаю мэтаю яны стварылі із сваіх сьпетых ужо людзей г. зв. «міравую камісію» (Шліхтунгсаўсшус), узначаленую Славакам др-ам Дурчанскім, Украінцам Бэнцалем і далучаным да іх працаўнікам канцылярыі АБН Накашыдзэм. Пры гэтым трэба адцеміць, што ані Накашыдзэ ані другі прадстаўнік Грузінаў Алшыбаеў не зьяўляюцца фармальна сябрамі АБН больш году, а зьяўляюцца, згодна іхнае заявы, толькі абсэрватарамі. Вось гэтая «міравая камісія» й пачала дзеіць.

У першую чаргу яна прыняла ў склад АБН, зразумела супраць статуту, харвацкіх усташаўцаў харвацкага гітлераўскага супрацоўніка Антэ Павэліча, а Накашыдзэ зьвярнуўся публічна да «мілага поглаўніка» у сваім лісьце з 8 ліпеня 1953 г., надрукаваным у воргане Павэліча «Хрватска», № 13. Харваты ад даўжэйшага часу былі рэпрэзэнтаваныя ў АБН др-ам Бучам і генэралам Алябандам ад Харвацкага Нацыянальнага Камітэту ў Эўропе. Як ужо пісалася ў «Бацькаўшчыне», 25 студзеня 1953 г. на паседжаньні Рады Народаў АБН была прынятая пастанова, што новыя арганізацыі могуць быць прынятыя ў АБН толькі із згодай арганізацыі тэй самай нацыянальнасьці, якая дагэтуль зьяўлялася сябрам АБН. Калі-ж такой згоды няма, тады аб прыняцьці дадзенае групы вырашае паседжаньне Рады Народаў, і то бальшынёй двух трэйціх галасоў. Але прыймаючы ў АБН харвацкіх фашыстых Антэ Павэліча, кіраўніцтва АБН чамусьці пра гэтую пастанову забылася. Больш таго! Многія сябры АБН дагэтуль так і ня ведаюць, хто прыняў у АБН гэтую арганізацыю, бо справа гэтага прыняцьця ні разу не стаяла на парадку дня паседжаньня АБН і ня была перагаласоўваная. Паводля статуту АБН, кажная нацыянальнасьць, незалежна ад таго, з колькі групаў палітычных яна складаецца, на паседжаньнях АБН мае толькі адзін голас. Дык цікава, як будуць дзяліць харвацкія дэмакраты, якія й надалей лічацца сябрамі АБН, свой адзін голас із новапрынятымі фашыстаўскімі усташаўцамі, зь якімі ў іх няма ніякага палітычнага супрацоўніцтва?

Наступным крокам гэтай «міравой камісіі» было «выключэньне» із складу АБН латыскага прадстаўніка мгр. Ёзафа Брацса, а падставай праўнай гэтага «выключэньня» мела быць тое, што ён быццам ніколі ня быў сябрам ЦК АБН. Але-ж усе сябры АБН вельмі добра помняць, як мгр. Брацс неаднаразова быў навет старшынёй паседжаньняў ЦК АБН. Замест мгр. Брацса латыскім прадстаўніком у АБН цяпер уважаецца сп. Альфрэд Бэрцінс, які ня мае за сабой ніякае арганізацыі, а ў леташнім годзе ў Філядэльфіі падпісаў супольную палітычную дэклярацыю разам зь Керэнскім.

Нядаўна сталася ведамым, што гэтая-ж «міравая камісія» такой-жа «дэмакратычнай» дарогай зьбірае подпісы за выключэньне з АБН і беларускай дэлегацыі, ведамай із свайго найбольш няпрымірлівага становішча да цяперашняй кіруючай клікі ў гэтай арганізацыі. Як матыў, які мае даць падставы для гэтага «выключэньня», мае быць тое, што цяперашняя беларуская дэлегацыя ў АБН падтрымлівае палітыку Рады БНР, якая вядзе перагаворы з Амэрыканскім Камітэтам. Значыцца, ужо самыя перагаворы з Амэрыканскім Камітэтам, як і пазытыўная пазыцыя да МАКЦ-у, у вачох верхаводаў АБН зьяўляецца палітычным праступкам. Ня ведаем, ці гэтая камісія назьбірае патрэбныя «дзьве трэйціх» подпісаў сяброў АБН дзеля выключэньня беларускай дэлегацыі, ці не, але, думаем, што пры тарнаваньні сваей дасюлешняй практыкі зможа іх сфабрыкаваць і болей. У кажным выпадку зьяўляецца сьцверджаным фактам, што некаторым дэлегацыям навет ня было прапанавана пад гэнай «пастановай» падпісацца.

А вось яшчэ адна красачка зь дзейнасьці кіраўніцтва АБН. З усім пэўных крыніцаў даведваемся, што 16 лістапада

(Заканчэньне на 8-ай балоне)

Дзіуны страх перад праўдай

(Заканчэньне з 3-яй балоны)

тутам. Амэрыканскае й расейскае кіраўніцтва Інстытуту, баронячы правільнасьць дасюлешняй ягонай пазыцыі, прапанавала, каб навуковыя працаўнікі нерасейскіх народаў індывідуальна ўключаліся ў Інстытут і ў ім або для яго працавалі. Прадстаўнікі Парыскага Блёку занялі становішча іншае. Перад тым, як распачаць супрацоўніцтва зь Інстытутам, яны дамагаліся грунтоўнай яго рэарганізацыі з мэтаю адхіленьня дамінацыі Расейцаў і стварэньня магчымасьцяў аб'ектыўнай навуковай дзейнасьці. Так як гэтыя гутаркі аставаліся бясплоднымі, бо ніводзін бок ня думаў сходзіць з сваіх пазыцыяў, прадстаўнікі Парыскага Блёку запрасілі праф. Бальліса на супольную канфэрэнцыю ў гэтай справе з прадстаўнікамі ўсіх нацыянальнасьцяў Парыскага Блёку.

Гэтая канфэрэнцыя адбылася ў канцы лістапада 1953 году ў Мюнхэне. Прадстаўнікі Парыскага Блёку, становўча адкінуўшы паўтораны праф. Бальлісам праект, каб нерасейскія навуковыя працаўнікі ішлі ў Інстытут індывідуальна безь ягонай рэарганізацыі, высунулі па чарзе тры наступныя праекты: 1. Пакольні існуючы Інстытут фактычна зьяўляецца расейскім інстытутам, дык яго і пакінуць для Расейцаў, а для нерасейскіх народаў СССР зарганізаваць пры такой-жа дапамозе Амэрыканскага Камітэту новы інстытут дзеля дасьледваньня ўсіх савецкіх праблемаў. Праф. Бальліс заявіў, што такі праект абсалютна немагчымы й не падлягае навет дыскусіі. 2. Тады быў высунуты праект стварэньня ў існуючым Інстытуце паасобных сэкцыяў для кажнае нацыянальнасьці ўключна з расейскай. Гэты праект таксама быў адкінуты прадстаўніком Амэрыканскага Камітэту, які зацеміў, што ў такім выпадку прыйшлося-б тварыць аж некалькі дзесяткаў сэкцыяў, што практычна ня было-б магчымым. 3. Напасьледак, Парыскім Блёкам была высунутая апошняя прапазыцыя: у існуючым Інстытуце стварыць два незалежныя аддзелы: адзін адзел расейскі, другі — для нерасейскіх народаў усіх разам. Гэтага праекту праф. Бальліс не адкінуў, але й ня прыняў: ён заявіў, што гэтае пытаньне будзе разважанае як на пленуме Рады Інстытуту, які хутка меў адбыцца, гэтак і ў самым Амэрыканскім Камітэце, і што вынікі будуць ведамыя ў пачатку студзеня 1954 году.

І гэтыя вынікі ўжо ведамыя. Рада Інстытуту, зложаная ў васнаўным з Расейцаў і іхных «нацыяналаў», як і трэба было спадзявацца, дамаганьні Парыскага Блёку аб рэарганізацыі Інстытуту адхіліла й пастанавіла вэрбаваць індывідуальным спосабам нерасейскіх навукоўцаў да супрацоўніцтва зь Інстытутам. Да гэтае пастановы Рады Інстытуту прыхіліўся і Амэрыканскі Камітэт. І цяпер старшыня Інстытуту сп. Якаўляў разаслаў да навуковых інстытуцыяў нерасейскіх прапановы аб супрацоўніцтве, а па лініі беларускай даручыў сабраць сьпіскі беларускіх навукоўцаў сваей працаўніцы сп. Абрамавай, ведамай нашаму грамадзянству зь Менску ў часе нямецкай акупацыі, якая й стараецца ад розных беларускіх дзеячоў на эміграцыі сьпіскі такія дастаць.

Як бачым, хаця Амэрыканскі Камітэт, зайшоўшы ў сьляпы завулак із сваей няправільнай канцэпцыяй супольнага з Расейцамі антыбальшавіцкага цэнтру, быў змушаны зьліквідаваць створаны ім КЦАБ і спыніць яму ўсякую матар'яльную дапамогу, то незадачлівая кцабаўская лінія настойліва праводзіцца ім у Інстытуце аж да апошняга часу.

Парыскі Блёк, поўнасьцю дацэньваючы належную патрэбу навуковага Інстытуту народаў СССР дзеля дасьледваньня ўсіх савецкіх праблемаў і перадаваньня вынікаў сваіх досьледаў заходняму сьвету, да сяньняшняга Інстытуту займае становішча аднак вычэкваючае. Але аднаачасна з гэтым, Парыскі Блёк ня спыняе сваіх намаганьняў знайсьці супольную мову з Амэрыканцамі і па лініі Інстытуту шляхам поўнае яго рэарганізацыі або стварэньня асобнага інстытуту для нерасейскіх народаў і ня траціць надзеі, што намаганьні гэтыя не астануцца бяз вынікаў.

Ст. Крушыніч

П. СЫЧ

Чатырнаццаць Калядаў на чужыне

(Працяг)

1944. НА ФРОНЦЕ Ў ІТАЛІІ

Стыхійны град волава загнаў нас у хату заможнага італьянскага контадіно. Тыповы ў Італіі дом селяніна: на нізе сьвіран, пуня і хлеў, на паверху памешканьні. Цяпер палавіна страхі і паверху разьбітыя артылерыйскімі гранатамі, ля хаты відаць некалькі ямаў вырваных лятунскімі бомбамі. Хатка ня мела ніякага стратэгічнага значэньня і бачна, што ангельскі лятак выпаражніўся над ёй проста дзеля жарту, каб напужаць беднага контадіно і ягоных бамбінаў. Яшчэ калі мы падходзілі да хаты, было чутна рыканьне кароў, калі-ж ускочылі ў дом і каровы пачулі людзей — рыканьне падвоілася і сталася бязупынным.

Язэп, саракапяцігадовы дзядзька з Глыбоччыны, гаспадар ад дзесяткаў пакаленьняў, узьлез да мяне на паверх, скуль я наглядаў ваколіцу:

— Дазвольце мне дагледзіць каровак. Гаспадары паўцякалі, і бедная жывёлінка ўжо некалькі дзён мучыцца.

Атрымаўшы дазвол, дзядзька шпарка ўзяўся за гаспадарку і мне зьнізу чуліся яго бойкія загады:

— Васіль, ускубі сена. Пане Савіцкі, прынясі пару ахапкаў саломы. О, паршывы пасташутнік! Так бедную жывёлу абняхаіў!

Расставіўшы забясьпечаньні, я заглянуў у хлеў: у паасобных загародках тузаліся прывязаныя тры палавыя каровы і дзьве цялушкі. Ля іх увіхаўся ўвесь зьвяз: адны насілі сена, другія падсьцілалі сьвежую салому, хтось прывалок вядро пшаніцы. Падцёлкі ўспакоіліся, але каровы тузаліся далей.

Язэп недзе пабег і вярнуўся, нясучы тры вядры.

— Выдаіць іх, браткі, трэба. Хто ўмее даіць кароў?

— Знайшліся і такія спэцыялістыя, але ў гэтай апэрацыі прыняў удзел увесь зьвяз, бо калі адны даілі, іншыя казычылі кароў за вушамі, іншыя дзяржалі хвасты, каб не сьцябалі дояк.

На гэту акцыю ўлез заступнік камандзера дывізіі. Я скочыў рапартаваць аб сытуацыі, але гэны стары ваяка мякка ўсьміхнуўся, заглядзеўшыся на мітусьню жаўнераў каля жывёлы. Праўда, пасьля, адазваўшы мяне на бок, бурчэў, што зьвяз, замест ляжаць на агнявых становішчах, доіць кароў, аднак яшчэ раз вярнуўся ў хлеў і сам пагладзіў па шыі адну зь іх. Перад адыходам паведаміў нас, што наступленьне затрымоўваецца на гэтай лініі, і мы можам тут на пару дзён загаспадарыцца. Гэта вестка выклікала шчырую радасьць.

— Хлопцы! — сказаў палкоўнік, далей казычучы карову за вушамі. — Заўтра распачынаюцца калядныя сьвяты, таму, пры нагодзе, што вас бачу, ужо сяньня жадаю вам, каб Бог дазволіў да наступнык Калядаў вярнуцца цэлымі і здаровымі дамоў, да вашых...

Бадзёры адказ зашумеў у хлеве. Мы тут-жа віншавалі камандзера з нагоды атрыманьня генэральскай рангі. Як-бы на запярэчаньне нашага добрага настрою, ля сьцяны з трэскам разарвалася сэрыя з нэбэльвэрфэраў, аж параненая хатка парушылася неспакойна.

Адыходзячы, камандзер сказаў жартаўліва:

— Ну, пільнуйце вашай гаспадаркі, ды гэтай жывёле крыўды не зрабіце. Тым больш, што, чую, і куры пад страхой ёсьць. За цэласьць вы адказны — зьвярнуўся да шэфа. — Калі-б было небясьпечна, перавясьці кароў на тылы, у футар пад гарой.

Разьвітваючыся зы мной, генэрал сказаў:

— На наступны год вярнуцца дамоў... Як гэта гучыць дзіўна і...

— І ня рэальна...— даканчыў я.

— Ну трымайся!

Пацiснуў мне руку і пачаў сходзіць з крутога абрыву ў вузкую далінку між гораў. Адышоўшы некалькі крокаў, адвярнуўся і кінуў:

— А людзей ашчаджай...

*

Я разгледзеўся: навокал расьсьцілалася прыгожа зімовая панарама. Ззаду высіліся Апэніны, пераход якіх каштаваў нас столькі поту і крыві. Сьпераду горы тарасамі ўзгоркаў ападалі і пераходзілі ў даліну, якая цягнулася далёка на поўнач. Дзесь там за лініяй кругагляду Болёнія — мэта цяперашняй кампаніі. Паўкілямэтра перада мной, у даліне над рэчкай Сэньё — мястэчка Рыолё ді Баньё. Там сядзяць Немцы.

Нічым ня спыненая, крылатая думка паляцела царазь нямецкія пазыцыі на паўночны ўсход — дамоў... Італьянскія ўзгоркі здаваліся неяк дзіўна падобныя да нашых беларускіх. Напружаныя болем нэрвы абвісьлі, воля зьмянілася дэпрэсіяй. У мутнай пэрспэктыве элульнай сытуацыі на сьвеце, як зрок у гэтым чужым далягдзе, губляліся сэнс ахвяр і высілкаў для гэтай чужой вайны. Астаткам сілы волі я сабраўся ў кучу і павалокся да свайго зьвязу.

Там жаўнераў мучылі іншыя цяжкія праблемы: як і ўсё, гаспадарка давала шмат клапотаў, бо хаця кароў накармілі і выдаілі, яшчэ трэба было напаіць, а ў цэлым будынку ані кубка вады. Праўда, ля дому была студня з калаўротам, але да яе мэтраў дваццаць і зусім як на далані бачна Немцам зь мястэчка.

Язэп ня мог супакоіцца: «бедная жывёлінка мучаецца, ды й генэрал загадаў дагледзець». Урэшце зьвяртаецца да мяне:

— Дазвольце папрабаваць...

— Пакінь, яшчэ галавой наложаш. Неўзабаве сьцямнее, тады нешта прыдумаем.

Але толькі я адыйшоўся ў другі канец дому, як затрашчэў нямецкі шпандаў, пасьля забразгалі вёдры і ў хлеве грукнулі дзьверы. Я ўскочыў у хлеў, а там Язэп з Савіцкім засопшыся абтрасаюцца із сьнегу.

— Што, папробвалі?

— О, гады печаныя! — адказаў Язэп, падмацоўваючы праклён няцэнзуральнымі эпітэтамі ў расейскай вэрсіі.

Палажэньне камплікавалася, бо каровы, убачыўшы вёдры, рваліся з ланцугоў, а жаўнеры сушылі галовы, як іх ратаваць. Да агульнай рады далучыліся ангельскія абсэрватары артылерыі, якія пасьля нас прывалаклі сюды свае тэлефоны, лярнэты ды іншае прычындальле. Яны таксама зацікавіліся праблемай і пачалі кратаць думніцамі. Раптам адзін малады падахвіцэр крыкнуў: «Бойс, ай ноў, ай гэв э гут айдія!» І пачаў выкладаць свой плян. Хадзіла аб тое, што трэба сьціраваць навалу палка артылерыі на нямецкія агнявыя становішчы, а ў часе гэтага ён скочыць зь іншымі выцягнуць вады. Ангельцы любяць газард, а яшчэ больш заклады. Зь месца пачалі закладацца: «ай бэч ю!», «ай донт тынк соў». Справа дайшла да іх капітана, які, крыху падумаўшы, буркнуў: «ол райт». Я паказаў яму месцы, скуль бачыў агонь нямецкіх «шпандалаў» і ён пачаў прыстрэльвацца. Калі-ж агонь быў на мэце, капітан даў знак быць гатовым. Церазь некалькі хвілін цэлая бура зялеза праляцела над намі і ўрэзалася ў нямецкія пазыцыі, за ей другая, трэцяя. Як толькі першыя гранаты разарваліся, Ангелец і двух нашых скочылі да студні.

Але, хаця навала артылерыі прыціснула і асьляпіла нямецкія кулямёты, з-за ўзгоркаў з выцьцём мільёна чарцей вырвалася сэрыя нэбэльвэрфэраў. За першай пашлі наступныя. Пекла закіпела ля хаты і наша экспэдыцыя ледзь з духам ускочыла ў хлеў. З чатырох вядзёр, усё-ж два былі поўныя. Ды што гэта было на пяць кароў?

Тут з помаччу прыйшоў малы Паўлючок, мой абсэрватар. Як абсэрватар у полі, быў ён слабенькі, за тое ў вышукваньні алькаголю ў пагрэбох — гэніяльны. Дык і цяпер, хапіўшы два парожнія вёдры, пабег недзе і церазь некалькі хвілін вярнуўся з поўнымі вёдрамі віна.

— У пограбе ёсьць вялізныя тры бочкі. Гэта зусім маладое, слабенькае, можна паіць навет дзіця ў калысцы — не пашкодзіць...

Памыліўся аднак, бо пашкодзіла: каровы ўпіліся і былі новыя прычыны да непакою.

У будучыні Язэп знайшоў зыхад: як цямнела, раскладаў за ўзгоркам агоньчык і тапіў сьнег, а пасьля паіў кароў. Гаспадарцы ён аддаўся ўсей душой. Выходзячы на становішчы, даваў камусь загад, як і што мае зрабіць. Калі нясучы сена, растрос жменьку на калідоры, Язэп, зьбіраючы, бурчэў: «Зь цябе гаспадар як... Дар Божы марнуеш»...

*

Назаўтрае была Куцьця. Шэрае неба нізка навісла над зямлёй і сеяла сьнегам. Рэдкі артылерыйскі агонь час ад часу разьдзіраў зімовую вусьціш. Апаўдні пранесьліся ангельскія самалёты і, няведама пашто, разбурылі некалькі бедных хатак на нямецкім баку.

Пад вечар, быццам на якісьці магічны загад, на ўсім фронце залягла цішыня. Позна прывезьлі нам вячэру: кацёл зьмерзлай бульбы і бляшанку руму. Мул, які нёс біф, скаціўся ў [illegible]. Ніхто ня ўзяўся ні за ежу, ні за водку. Вольныя ад службы жаўнеры сядзелі ў хлеве і шэптам гутарылі, або лепш — мроілі. Я выйшаў абысьці лініі забясьпечаньняў. Было ціха, аж званіла ў вушах. Раптам пачуўся стрэл нэбэльвэрфэра.

— Во гады! — падумаў я, прысядаючы ў роў. — Гэтакага сьвята не ўшануюць!

Але замест разарвацца з трэскам, гранаты шпокнулі, быццам хтось адчыніў бутэльку шампанскага: прапагандовыя ўлёткі. Немцы жадалі нам вясёлых сьвятаў, але радзілі пераходзіць да іх.

Раптам я затрымаўся, ня веручы вушам. У мястэчку Немец пеў «Stille Nacht...». Малады, мяккі барытон дрыжэў сэнтымэнтальнай журбой. Можа па каляровым Тыролі ці чароўным Райнляндзе...

Я стаяў ачараваны. Здавалася, што гэта пяе нехта блізкі, свой, што нічога ня перашкаджае пайсьці пацісьнуць яму руку і разыйсьціся ў імя Таго, што радзіўся сяньня, каб на сьвеце ўладалі любоў і супакой...

(Далей будзе)

Амэрыканская моладзь пазнае Беларусь

Нястомны прапагандысты Беларусі сярод амэрыканскіх студэнтаў, сп. А. В., дактарант унівэрсытэту ў горадзе Калюмбус, быў запрошаны нядаўна дырэкцыяй сярэдняе школы ў Ашленд прачытаць інфармацыйны рэфэрат для вучняў апошняе клясы аб Беларусі ды аб жыцьці ў савецкім «раю» наагул.

Дакладчыку было вызначана 30 мінут на рэфэрат, пасьля якога было прадбачана 20 мінут на дыскусію й запытаньні. Свой час дакладчык выкарыстаў для высьвятленьня самабытнасьці й апрычонасьці беларускага народу, як нацыі, для азнаямленьня аўдыторыі з нашай гісторыяй ды із сучасным праўным, паводля савецкае канстытуцыі, і запраўдным палітычным і культурным палажэньнем.

Калі дакладчык закончыў свой рэфэрат, адразу пасыпаліся з усіх бакоў шматлікія запытаньні, як ад хлапцоў, гэтак і ад дзяўчат. Хлопцы цікавіліся пераважна палітыкай. Пад уплывам свайго маладога ідэялізму й веры ў праўду й справядлівасьць, юнакі ніяк не хацелі зразумець, чаму гэта вольны сьвет маўчыць, не зьвяртае ўвагі на цярпеньні й пакуты волялюбнага беларускага народу, на сыстэматычнае й безагляднае вынішчэньне яго Масквой у сэньсе нацыянальным, культурным і фізычным, і гэта тады, калі Беларусь навет прызнаная паўнапраўным сябрам Задзіночаных Нацыяў, а таму мае права на абарону з боку дэмакратычнага сьвету. На іхнюю думку, Беларусь мусіць атрымаць поўную незалежнасьць і быць вольнай дэмакратычнай дзяржавай.

Таксама справы штодзённага жыцьця ў савецкай Беларусі нязвычайна цікавілі моладзь. Спорт, танцы, праблемы асьветы, школьніцтва, традыцыі й звычаі, хатняе жыцьцё, свабода веравызнаньня, прэса і г. д., усё хацелі ведаць маладыя «сеньёрс». Юначкі распытвалі пра народныя ўборы, хатнюю дэкарацыю, пра справы сужэнства і г. д.

Моладзь цікавілася й такімі рэчамі: колькі Беларусаў на эміграцыі, як яны зарганізаваныя, хто імі кіруе, ці маюць сваю царкву й колькі іх у Амэрыцы? Пасьля таго, калі даў належныя адказы й зазначыў, што ў штаце Огайё, у Кліўлендзе, ёсьць значная беларуская калёнія, якая часта ладзіць канцэрты, дзе артыстыя выступаюць у нацыянальных вопратках, усе, асабліва дзяўчаты пачалі прасіць адрысу, каб абавязкава пабачыць сваіх беларускіх прыяцеляў. Найбольш цікавых дакладчык мусіў задаволіць паказваньнем фотаздымкаў беларускіх харыстых з Кліўленду ў нацыянальных вопратках, якія меў із сабою. Але вось званок паведаміў аб заканчэньні лекцыі. Усе з падзякай разьвіталіся з сваім новым беларускім прыяцелям — дакладчыкам. Рэфэрат аб Беларусі быў паўтораны яшчэ ў ваднэй клясе, а напасьледак дакладчык мусіў перайсьці яшчэ й у трэйцюю клясу.

Таму нічога дзіўнага, што гэтыя ягоныя рэфэраты сталіся ўжо цэлай падзеяй у горадзе. Ён зараз-жа быў запрошаны ў рэдакцыю мясцовае газэты на інтэрв'ю. Карэспандэнтка, сп-ня Маргарэт Фізгіббонс, мела зь ім даўжэйшую гутарку. Яе асабліва цікавіла наша нацыянальная праблема, імкненьні беларускага народу да свае дзяржаўнае незалежнасьці, гістарычныя факты нашага гаспадарства ў мінулым, дачыненьні да Расеі й да Расейцаў, ды арганізацыі беларускае эміграцыі наагул, а ў Задзіночаных Штатах асабліва, просячы дакладчыка падараваць ёй па адным нумары нашых газэтаў «Бацькаўшчына» й «Беларус», а таксама той інфармацыйны матарыял у ангельскай мове аб Беларусі, які дакладчык меў пры сабе. Просьба ейная была задаволеная.

Відаць, карэспандэнтка сумленна прастудыявала ўвесь гэты матарыял, бо вось зараз-жа на другі дзень, 14 лістапада, у мясцовай газэце зьявіўся вялікі артыкул аб Беларусі пад назовам: «Аўген В. прыпамінае нам Беларусь». Нам тут асабліва прыемна зазначыць, што карэспандэнтка зусім добра прадставіла ў сваім артыкуле нашыя нацыянальныя ідэі, ды аднаўленьне Беларускае Народнае Рэспублікі Актам 25 сакавіка 1918 г. Апрачо таго, яна прадставіла Беларусь як ахвяру расейськага бальшавізму, прыгадала таксама аб нашай культуры, літаратуры й пісьменьнікаў зь Янкам Купалам на чале, аб русыфікатарскай палітыцы Масквы, аб сяньняшнім вынішчэньні беларускае культуры й самабытнага жыцьця. Бальшавіцкае эканамічнае рабаўніцтва на Беларусі знайшло таксама сваё месца ў артыкуле, не гаворачы ўжо аб тым, што карэспандэнтка насамперш прадставіла чытачом газэты самога дакладчыка, зазначаючы, што ён у свой час перажыў усе жудасьці бальшавіцкіх лягераў, а цяпер зьяўляецца дактарантам амэрыканскага ўнівэрсытэту.

А. М.

Беларуская Сэкцыя пры Цэнтры Усходніх Студыяў

Ідучы шляхам рэалізацыі намечаных плянаў і пашыраючы поле сваей дзейнасьці, Цэнтр Усходніх Студыяў у Мадрыдзе павялічыў апошнім часам лік сваіх сэкцыяў, творачы афіцыяльна з днём 1 лістапада 1953 г. беларускую сэкцыю.

Вышэй успомнены Цэнтр дыспануе даволі багатай бібліятэкай, — праўда, беднай у беларускія выданьні. Цэнтрам выдаецца паважны квартальнік у гішпанскай мове пад назовам «Орыентэ».

Падаючы да ведама гэтую вестку, ёсьць неабходным зьвярнуцца з просьбай і заклікам да ўсіх беларускіх арганізацыяў і выдавецтваў, каб прысылалі ў названы Цэнтр усе свае выданьні й публікацыі. Ёсьць моцна пажаданым, каб прысылаліся ня толькі кніжкі, часапісы й газэты, але так-жа абежнікі, камунікаты і пад.; адным словам усё тое, што толькі ёсьць вынікам і адлюстраваньнем пазытыўнае дзейнасьці беларускіх індывідуальных і грамадзкіх адзінак. Асаблівы заклік ськіроўваецца да беларускіх выдавецтваў Канады і Аўстраліі, адкуль яшчэ тут у Гішпаніі, нічога яшчэ не атрымоўвалася й не атрымоўваецца.

Просіцца наагул прыслаць, па магчымасьці, поўныя камплеты ўсіх дасюлешніх выданьняў.

Адрас Цэнтру наступны: Centro de Estudios Orientales, Seccion Belorrusa, Conde de Cartagena, 17 (Colonia del Retiro), Madrid. Espagne.

У выпадку, калі будзе перасылацца большая колькасьць паасобнікаў з мэтаю перадачы іх у іншыя гішпанскія бібліятэкі й навуковыя ўстановы (пажадана ад 5 да 8 экз.), тады просіцца адрасаваць на адрас беларускае студэнцкае арганізацыі: Donoso Cortes, 63. Madrid.

Я. С.

АБН ідзе да канчальнага развалу

(Заканчэньне з 7-ай балоны)

1953 г. група Астроўскага зложыла заяву з просьбай аб прыняцьці ў склад АБН і што яна і была туды прынятая 21 студзеня 1954 г. «бальшынёй аднэй трэйцяй галасоў», хаця тыя сябры АБН, якія гэтую «пастанову» чыталі, ніяк ня могуць сабе прыпомніць, каб калі-небудзь такая пастанова на паседжаньні АБН прыймалася наагул, ані аб тым, каб калі-небудзь сярод іх зьбіраліся подпісы за прыняцьцем гэтае групы.

Сярод беларускага грамадзянства адна-адзіная мала колькасная групка А. Каханоўскага з пад знаку Аб'еднаньня Беларускіх Нацыянал-Дэмакратаў яшчэ й дагэтуль захопліваецца дзейнасьцю АБН і ягонай тактыкай. На маргінэсе цікавым будзе адцеміць, як будзе чуцца гэтая група ў супрацоўніцтве й блізкім суседзтве з Астроўскім ці ягоным Зарэчным, як сябрамі АБН?

Пачынаючы з 28. 12. 1953 г. сп. Стэцька стараецца сабраць подпісы паасобных сяброў АБН, што быццам весткі, якія паявіліся ў прэсе («Українські Вісті», «Бацькаўшчына» і інш.) пра АБН, нязгодныя з праўдай і што ўсе тыя сябры саліда-рызуюцца зь ягонай дзейнасьцю й паводзінамі, як прэзыдэнта АБН, каб потым такую заяву абвесьціць а сваей партыйнай прэсе і гэтым сябе ачысьціць перад усякімі закідамі. Але каб адкінуць хвальш і ўстанавіць праўду, ці-ж патрэбныя подпісы сяброў АБН? Для гэтага хапіла-б самых фактаў. Але, на жаль, іх няма. Артыкулы аб шкоднай і незаконнай дзейнасьці АБН паявіліся ў украінскай і беларускай прэсе ўжо больш як месяц таму назад, аднак запярэчаньня з боку кіраўніцтва АБН ня было ніякага. Між іншым, адзін із блізкіх супрацоўнікаў сп. Стэцькі быў сказаў: «Праўду запярэчыць цяжка, а таму й маўчаць нашыя бандэраўцы. Усё, што аб гэтым пісалася, на жаль, праўда».

Р. С.

АД РЭДАКЦЫІ: Украінскія абэзнаўскія колы камэнтуюць апошнія выступленьні дэмакратычнай бальшыні АБН супраць ягонага таталітарнага кіраўніцтва як супрацьукраінскія выступленьні. Супраць гэтакага камэнтаваньня ўжо былі выступілі станоўча «Українські Вісті», сьцьвярджаючы, што сярод працаўнікаў сяньняшняй палітыкі АБН знаходзяцца й выпрабаваныя прыяцелі Украінцаў. Супраць такога камэнтаваньня ня менш станоўча выступаем і мы, заяўляючы, што нашыя нэгатыўныя дачыненьні да цяперашняга кіраўніцтва АБН ня маюць нічога супольнага з нашымі паглядамі й дачыненьнямі да ўкраінскага народу й украінскага грамадзянства на эміграцыі. Мы стаялі й надалей будзем стаяць на становішчы, што Украінцы зьяўляюцца натуральнымі саюзьнікамі Беларусаў і ў залежнасьці ад гэтага вялі й будзем весьці нашую палітыку.

Беларускае грамадзянства дагэтуль апраўдывала прысутнасьць беларускай дэлегацыі ў АБН выключна з гледзішча на ейныя намаганьнямі, ведзеныя разам зь іншымі дэмакратычнымі арганізацыямі й прадстаўнікамі ў АБН, у кірунку аздараўленьня АБН і прывярненьня яму характару дэмакратычнай і законнай арганізацыі. Апошнія падзеі ў АБН дастаткова паказалі, што кіруючая кліка ў АБН на шлях гэтага аздараўленьня ўзыходзіць і ня думае. А таму далейшае прабываньне ў АБН беларускай дэлегацыі трэба ўважаць за лішняе.

РАЗВАЛЬВАЕЦЦА І КЦАБ КЕРЭНСКАГА—МЕЛЬГУНОВА

Даведаемся, што 12 сьнежня 1953 г. грузінская фэдэралістычная група КЦАБ-у Керэнскага-Мельгунова, на чале якой стаіць др. Вепхадзэ, паведаміла Мельгунова аб сваім выхадзе зь ягонага КЦАБ-у. На гэта былі розныя прычыны, але галоўным было тое, што цяперашнія верхаводы КЦАБ-у занялі такую адзінанедзялімскую лінію, што навет для «фэдэралістых» няма там месца. Калі нядаўна было пастаноўлена выдаваць за грошы НТС афіцыйны ворган КЦАБ-у «Вольная Расея», др. Вепхадзэ зажадаў, каб прадстаўнікі нерасейскіх народаў КЦАБ-у маглі свабодна высказваць свае думкі аб будучыні нерасейскіх народаў. Гэтае дамаганьне спаткалася з такой гвалтоўнай адмовай з боку кцабаўскіх верхаводаў, што грузінскія фэдэралістыя былі змушаныя пакінуць гэтую арганізацыю.

Справаздача

БЕЛАРУСКАГА ЖАНОЧАГА ЗГУРТАВАНЬНЯ Ў НЯМЕЧЧЫНЕ ЗА II ПАЎГОДЗЬДЗЕ 1953 Г.

ПРЫХОД

1. Астача зь 1-га паўгодзьдзя	64,28 ДМ.
2. Атрымана ад:	
Сп. Норыка М. з Амэрыкі	83,40 „
Згуртаваньня Беларусаў у Вікторыі (Аўстрал.)	90,85 „
Беларусаў з Брадфорд (Англія)	71,40 „
Сп. А. Лашука (Англія)	3,85 „
Сп-ва Савёнкаў (Амэрыка) для вязьня	20,50 „
БАЗА, Саўт Рывэр	354,45 „
БАЗА, Спрынгфільд	83,40 „
Беларусаў зь Вікторыі праз Сп. Мікуліча (Аўстр.)	183,25 „
БАЗА, Чыкаго, праз Сп. Махнач	145,95 „
БАЗА, Чыкаго, праз Сп. Махнач	62,55 „
Сп. Н. Барт (Нямеччына)	20,00 „
Сп. Гавенчыка (Аўстр.) на ялінку дзецям у Розэнгайме	44,70 „
БАЗА, Кліўлэнд, праз Сп. Чэрнік	250,20 „
Сп. Чабатара К. (Аўстралія) для М. і В.	21,50 „
Разам	1500,20 ДМ.

РАСХОД

3. Дапамога грашыма:	
Амбэрг 2 асобам па 10 м. 1 ас. — 20 м.	40,00 ДМ.
Санаторыя Гагн 2 ас. па 20 м., 1 ас. 10 м.	50,00 „
Ваттэнштэт 2 ас. па 10 м.	20,00 „
Штэтэнгофэн 1 ас. 10 м	10,00 „
Дэгэндорф 1 ас. 10 м.	10,00 „
Пасаў 1 ас. 10 м.	10,00 „
Розэнгайм 1 ас. 20 м., 2 ас. па 10 м, 1 ас. 15 м.	55,00 „
Штраўбінг 1 ас. 30 м.	30,00 „
Штітгаўзэн 1 ас. 10 м.	10,00 „
Вольтэрдынгер (бальніца) 1 ас. 10 м.	10,00 „
Санаторыя Гаўтынг 9 ас.	110,00 „
Дорнштадт 1 ас. 10 м	10,00 „
Хвораму Дудзе	10,00 „
Мюнхэн 1 ас. 10 м.	10,00 „
Сп. Гоху ад сп. Белямука	20,00 „
Сп. сп. М. і В. ад Сп. Чабатара	21,50 „
Куфштайн 1 ас. 20 м.	20,00 „
Разам	447,35 ДМ.
4. Выслана 67 прадуктовых пачкоў на суму	695,38 ДМ.
у наступныя лягеры: Людвігсфэльд, Ватэнштэт, Нойштадт, Пассаў, Вайдэн, Лянсгут, Рэгенсбург, Інгольштадт, Дэшынг, Браўншвайг і Фурт.	
5. Кошт апакаваньня і высылка пачкоў	47,07 „
6. Аплата за атрыманыя пачкі	17,80 „
7. Карэспандэнцыя і аплата за высылку грошаў	16,20 „
8. На ўладжаньне ялінкі для дзяцей у Розэнгайме	44,70 „
Усяго выдана	1264,50 ДМ.

Прыход адзяжовых пачкоў

Атрымана ад:

Сп. Н. Барт (Нямеччына) 2 пач., З. Б. М. Кліўлэнд — 2 п.

Сп. Жызьнеўскай (ЗША) — 2 п., Сп. Махнач (Чыкаго) — 2 п.

А. Сіповіча (Англія) — 1 п., Сп. Даніловіча (ЗША) — 1 п.

Сп. Н. Сьпічонак (ЗША) — 1 п., Сп. Русака (ЗША) — 2 п.

Усяго атрымана трынаццаць (13) пачак.

З атрыманае вопраткі выслана 26 пачкоў у розныя лягеры.

Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне гэтым складае шчырую падзяку ўсім ахвяравальнікам ад імя свайго собскага, як і ад імя ўсіх тых, што скарысталі зь іхных ахвяраў.

Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне у Нямеччыне

НА ФОНД БЕЛАРУСКАЙ КНІЖКІ

(Працяг)

17. Падпісны ліст № 7, зьбіральнік сп. П. Чопчыц: I. П. Чопчыц — 5 канадыйскіх даляраў, 2. В. Ждан — 3, 3. У. Станкавіч — 2, 4. П. Воран — 2, 5. В. Сьпічонак — 3. **Разам 15 даляраў.**

18. Падпісны ліст № 13а, зьбіральнік сп. Я. Жучка: 1. А. Міцкевіч — 850 бэль. франкаў.

19. Падпісны ліст № 16, зьбіральнік А. Калодка: 1. М. Нікан — 1 аўстралійскі фунт, 2. А. Калодка — 1. **Разам 2 фунты.**

Усім, што далі складкі на Фонд Беларускае Кніжкі, як і зьбіральнікам складак, Выдавецтва шчыра дзякуе.

Адначасна напамінаем, што зьбіральнікі складак на падпісныя лісты № 4, 11, 12, 14, 14а і 20 дагэтуль не зьвярнулі нам ані падпісных лістоў ані сабраных на іх грошаў. Просім зрабіць гэта безадкладна.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

КАМУНІКАТ АБ'ЕДНАНЬНЯ БЕЛАРУСКІХ РАБОТНІКАЎ У ФРАНЦЫІ

Дня 14 лютага 1954 г. а гадз. 15 у памешканьні Хрысьціянскага Сындыкату, 26, Rue de Montholon, Paris 9, (мэтро «Cadet») адбудзецца 9-ты гадавы Зьезд Беларускіх Работнікаў у Францыі з наступным парадкам дня: 1. Адкрыцьцё, 2. Выбары прэзыдыюму, 3. Выбары мандатнай камісіі, 4. Справаздача ўступаючай Управы, 5. Справаздача Нагляднай Рады, 6. Дыскусіі над справаздачамі, 7. Плян працы на будучыню, 8. Вольныя прапазыцыі, 9. Рэфэрат (Весткі зь Беларусі), 10. Заканчэньне.

Дэлегаты ад Сэкцыяў, а таксама сябры, якія ня змогуць прыехаць на Зьезд, хай прышлюць свае мандаты іншым сябром, якія будуць на ім прысутныя.

Галоўная Управа Аб'еднаньня Беларускіх Работнікаў у Францыі.
М. Наўмовіч
Старшыня

ЗЬМЕНА АДРАСУ ЧАСАПІСУ «ЗЬНІЧ»

Новы адрас беларускага рэлігійна-грамадзкага часапісу «Зьніч» цяпер наступны: Roma, via della Traspontina 18.

Калядны Вечар у Беларусаў у БуЭнос АйрЭс

Сёлетні калядны вечар Беларусы Аргентыны адсьвяткавалі вельмі ўдала, а магчыма найлепей за ўсе папярэднія гады. Гэты традыцыйны вечар быў ладжаны Ўправай Згуртаваньня Беларусаў у Аргентыне 9 студзеня ў памяшчэньні Летувіскага Клюбу ў Буэнос Айрэс.

У прыгожа й пасьвяточнаму прыбраным салёне зь ялінкаю на сцэне, якая нам прыпамінала нашыя запраўдныя ёлкі, усе прысутныя занялі месца за вялікім агульным сталом. Старшыня ЗБА сп. Васіль Казлоўскі вельмі міла прывітаў прысутных, жадаючы шчасьлівага Новага Году, пасьля чаго загрымеў беларускі патрыятычны марш «Пагоня». Пазьней забраў голас сп. К. Мерляк, які зьвярнуў асаблівую ўвагу на захаваньне нашых сьвяточных беларускіх традыцыяў, заклікаючы ў першую чаргу бацькоў выхоўваць у гэтых традыцыях сваіх дзяцей.

Пасьля прайграньня некалькі плітак зь беларускімі народнымі песьнямі, паявіўся на залі дзядок зь вялікай барадою і мяшком за плячыма. Ён расказваў, што прыбыў з Бацькаўшчыны, а па дарозе наведаў краіны, дзе жывуць Беларусы, і гэтак напасьледак завітаў і ў Аргентыну, каб адведаць малых беларускіх дзетак у гэтай краіне. На ягоныя запытаньні, што яны за гэты час навучыліся, дзеці пачалі паказваць, што умеюць: адныя хрысьціліся, другія гаварылі малітвы, найменшыя пачалі навет плакаць, а некаторыя прыгожа дэклямавалі беларускія вершы. З гэтых апошніх на ўвагу заслугоўвалі Алена Зарэцкая і брат зь сястрою Сакалоўскія, дзеці ў веку ад 4 да 6 гадоў, якія вельмі ўдала прадэклямавалі па адным беларускім вершы. Як узнагароду, дзед раздаў дзецям падаркі, што прынёс з сабою.

Пасьля вячэры адбыліся сяброўскія танцы. У міжчасе госьці выслухалі выступленьне нашай салісткі Мальвіны Бычкоўскай, якая, пры акампаньямэньце свайго брата Ўладзімера, прапяяла некалькі беларускіх песьняў, у тым ліку й незабыўныя «Нёман» і «Васілёчкі».

К. Мацкевіч

ШУКАЮЦЬ

Раганцэвіча Юльяна і **Раганцэвіча Фэлікса,** якія радзіліся ў в. Адамова Вішнеўскай вол. Валожынскага павету і выехалі ў 1918-1919 г. у ЗША ды праўдападобна пражываюць у Нью Ёрку, шукае Язэп Раганцэвіч сын Сымона. Весткі слаць на адрас: Association Bielorussa en la Argentina, c. Coronel Sayos 2981, Valentin Alsina, Buenos Aires. Argentina.

*

Дзядзьку **Канстанціна Мядзьведзя,** зь в. Асіпаўшчына, Гарадзейскай воласьці Нясьвіськага павету, які перад апошняй вайной выэміграваў у Францыю й працаваў у капальні солі ў Эльзасе-Лётарынгіі, шукае Аляксандар Грушэўскі. Весткі слаць на адрас: (13b) Rosenheim, Amselweg 14, Regierungslager. Deutschland. **Пісьмо ў Рэдакцыю**

*

Брата Кіраенку Васіля, нар. 1920 г., зь вёскі Плаўнік Чашніцкага раёну, які служыў на пачатку вайны ў чырвонай арміі, шукае брат Іван. Весткі слаць на адрас:

Mr. I. Kirajenko, Rue Ferd. Nicolay 81/2 Seraing s/M. Belgique.

*

Адама Таранду зь мястэчка Ляхавічы Баранавіцкай акругі, які праўдападобна знаходзіцца ў Канадзе, шукае Пятрусь Шкляньнік. Весткі слаць на Прадстаўніцтва «Бацькаўшчыны» ў ЗША.

*

Аплата за пошукі: адзін міжнародны паштовы купон за кажныя два радкі друку.

ПАДЗЯКА

Усім Беларускім Арганізацыям і паасобным Грамадзянам, што прыслалі Рэдакцыі «Бацькаўшчыны» й ейным рэдактаром каляднія й новагоднія пажаданьні, выказваем на гэтым месцы нашую шчырую падзяку.

Рэдакцыя «Бацькаўшчыны»

Нашыя Прадстаўніцтвы

Ангельшчына:
Mr. Aleksander Lašuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6.

Бэльгія:
Zora Savionak, 19, Place Hoover, Louvain.

Данія:
J. Lobejko c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv. Kobenhavn S.

Францыя:
a) **Zygfryd Puzowski,** 158, rue Jules Guesde Levaillois-Perret (Seine).
b) **Bonifacy Prytycki,** 17, rue Roger Salengro Lys les Lannoy (Nord).

Швэцыя:
Basil Lukaszyk c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.

Аргентына:
Asociacion Bielorusa en la Argentina. Calle Coronel Sayos 2981, 4 de Jurio, Prov. Buenos Aires.

Аўстралія:
Mr. Donat Jackievič, 60 Fisher St., East Brisbane, Q-ld.
b) **Mr. L. Pašynkouski,** 60 Stawell St. Burnley, Melbourne, Vic., Australia.
c) **Mr. Jan Čarneckj,** 306, Sandgate Rd., Shortland, N.S.W.
d) **Filip Dareuski, 18 Vindsor St., East Perth, W. A. Australia.**

Бразылія:
Carlos Cimafejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba - Parana.

Канада:
Mr. W. Nowicki, 142 Gladstone Ave, Toronto, Ont.
b) **Mr. Franz Hankievich,** 3701 St. Dominique St., Montreal, Q.

ЗША:
a) **Mr. B. Danilovich,** 222 Suydam St., New Brunswick, N. J.
b) **Mr. M. Serdeczenko,** 7851 Sherwood Ave. Detroit 11, Mich.
c) **Mr. V. Duniec,** 2502 W. 7. St., Cleveland, Ohio.
d) **Mr. E. Budzka,** 2042 W. St. Paul Ave Chicago 47, Illinois

Новая Зэляндыя:
Mr. Marian Karanieuski, 88, Hercules Drayve, Roxburg-Hydro.

З гэтых Прадстаўніцтваў просім у паасобных краінах выпісваць «Бацькаўшчыну» й на іх адрас перасылаць за яе належнасьць.

З прычыны дэвізовых абмежаваньняў просім усіх нашых Прадстаўнікоў выручаныя за газэту грошы, як і за выдадзеныя «Бацькаўшчынай» кніжкі, перасылаць на адрас нашага фінансавага Прадстаўніка ў Бэльгіі:
Janka Žučka, 19, Place Hoover, Louvain, Belgique.